



DET TEOLOGISKE  
MENIGHETSAKULTET

# Med Gud i tidsklemma

Bærekraftig spiritualitet innenfor rammen av hverdagen og et familieliv.

**Helge Hansen**

**Veileder**

Professor Leif Gunnar Engedal

*Antall ord: 29492*

*Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved*

*Det teologiske Menighetsfakultet og er godkjent som del av denne utdanningen*

Det teologiske menighetsfakultet, 2013, vår

AVH 8010: Masteravhandling (30 ECTS)

Studieprogram: Master i klinisk sjelesorg.

Her

Gud?

Her, med mine føtter mot golvet,  
i et hus fylt av liv og lek,  
her leter jeg etter deg.

I haugen av sko i gangen  
og i hosten som vekker oss på natten.  
I solen som får snøen til å glitre  
og i kefirmelkeflekkene på genseren.

Her,  
i brødet jeg spiser ved kjøkkenbordet,  
med smerten i nakken  
og i alt det jeg ikke har gjort.

I rom der øyne ofte møter meg  
og stemmer roper etter mitt nærvær,  
i dette livet og denne lengselen,  
Gud!<sup>1</sup>

---

1 Bergström 2003: 13-14

<b>INNHold</b>	3
<b>FORORD</b>	4
<b>1 INNLEDNING</b>	5
1.2 <b>Bakgrunn og motivasjon</b>	6
1.2 <b>Problemstilling og nærmere avgrensinger</b>	9
1.3 <b>Materiale og valg av metode</b>	11
1.4 <b>Disposisjon og oppbygning</b>	16
<b>2 STEMME INN TIL EN BÆREKRAFTIG SPIRITUALITET</b>	17
2.1 <b>Hva kjennetegner en kristen spiritualitet?</b>	17
2.2 <b>Noen bidrag fra Luthersk spiritualitet</b>	23
2.2.1 Luther - fra slavedriver til gledens teolog	23
2.2.2 Fra skrivebordet og ned på gulvet - Luther og livet i familien	24
2.2.3 Mer om Luthers teologi- om kallet: Wingren	30
2.2.4 Ressurser fra nyere protestantisk teologi- Om å lytte	33
2.3 <b>Noen bidrag fra Ignatiansk spiritualitet</b>	38
2.3.1 Ignatius Lojola - kort oversikt over hans biografi	38
2.3.2 Hva kjennetegner ignatiansk spiritualitet?	39
2.3.3 Tiden og valgene	44
2.3.4 Kallet- det samme for geistlige og leke?	53
2.3.5 Om å se Gud i alle ting	56
<i><b>Kyrie for slitne småbarnsforeldre</b></i>	59
<b>3 EN DRØFTING AV MATERIALETS RELEVANS</b>	60
3.1 <b>Hvilken bærekraft har det teologiske materialet?</b>	60
3.2 <b>Hvem er min neste?</b>	63
3.3 <b>Er du Gud, også i min verden?</b>	67
3.4 <b>Hvor skal vi leter etter spor av Gud?</b>	73
3.5 <b>Hvem kan være gode veivisere for troen og livet?</b>	75
3.6 <b>Om å strekke seg ut igjen, midt i tidsklemma</b>	75
<b>4 UTBLIKK</b>	76
<b>ETTERORD</b>	77
<b>LITTERATUR</b>	79

## **FORORD**

Jeg skriver denne oppgaven som en del av en master-utdanning i klinisk sjelesorg. Dette utdanningsløpet har på mange måter vært som å ta teologistudiet en gang til. Men denne gangen med et tettere samspill med de erfaringene som livet har gitt meg og som jeg fortsatt står midt oppe i. Dette er også en motivasjon for å skrive om et tema som ligger veldig nært mitt eget liv akkurat nå. Jeg ønsker en dialog mellom det livet jeg lever og den troen jeg har fått i gave fra Gud. Takk til alle som på ulike måter har bidratt og vært medvandrere på denne reisen.

Takk til arbeidsgiveren min, Stavanger bispedømmeråd, for gode rammer til etterutdanning. Takk til Institutt for Sjelesorg for et godt og lærerikt arbeidsmiljø og til senter for familie og samliv, Modum bad sykehus for lærerik praksistid.

Takk til min veileder Leif Gunnar Engedal, for en god og motiverende veiledning.

Og til sist, takk til mine kjære. De som jeg lever aller tettest med i min hverdag. Johannes, Mathea og Torill Margrete.

Stavanger, august 2013

# 1 Innledning

*Jeg er bare så veldig sliten. Av alt og alle. Og det som også nå er blitt et problem, er at jeg orker snart ikke lenger å tro heller. Også det er blitt et ork, og en beksvart samvittighet. Når skal jeg få tid til å være stille? Når skal jeg få tid til alt det jeg gjorde før i troslivet? Før var troslivet også fylt av gode opplevelser. Men nå er det helt flatt. Jeg får ikke troen min til å virke lenger? <sup>2</sup>*

Dette er et lite utdrag av en samtale med en konfident som var forelder til små barn. Og jeg har gjennom mange samtaler erfart at hun ikke er alene om å oppleve livet og troen på denne måten. Det er en erfaring som det er mye smerte og avmakt i. Følelsen av å komme til kort. At man ikke får det til. Kanskje er det også en erfaring som det er knyttet skam til?

For det å leve et familieliv skal jo i utgangspunktet være noe som mestres. Det skal være noe fint og godt. Idealer og krav kan komme fra flere hold. Og også fra kirke og menighet er nok oftest forventningene at det å være småbarnsforeldre er glede og mening. Og det er det jo også. Samtidig erfarer mange at denne perioden er fylt også med mange andre følelser.

Hvordan kan troen leves ut på en autentisk måte innenfor rammen av et alminnelig hverdagsliv? Er denne fasen en eneste lang ørkenvandring i forhold til kristen voksen praksis? Er det slik at den voksne hele tiden må leve med en følelse av å komme til kort og ikke å være god nok? Eller er det tvert imot slik at denne livsfasen i stedet er en mulighet til å utforske mer også av den kristne tro?

Samtalene med foreldre som lever med sin tro i rammen av et familieliv, har berørt meg. Samtalene har også gjort meg mer nysgjerrig på å stanse opp ved nettopp denne erfaringen av en spiritualitet som tilsynelatende ikke passer eller fungerer lenger. Hva er en slik erfaring et uttrykk for?

Mange av konfidentene synes å henge fast i en tenkemåte eller en tro som var der en gang i fortiden. En gang for noen år siden, da den individuelle friheten var mye større, og kravene fra relasjonene var mye mindre.

## Å finne igjen seg selv i språket

Pål Repstad skrev for snart 30 år siden den religionssosiologisk studien *Fra ilden til asken*, og

---

<sup>2</sup> Samtale på Institutt for sjelesorg. Heretter forkortet som ifs. Alle sitatene er noe bearbeidet, for å bevare anonymitet.

boken ga mye viktig kunnskap også til å forstå religiøs endring. Boken beskriver en prosess i utvikling av religiøs passivitet, og studien pekte på flere viktige miljømessige faktorer som kunne være med å forklare denne utviklingen.<sup>3</sup>

Hva er det som gjør at troende mennesker utvikler en religiøs passivitet? Det er et stort spørsmål, og det er også et spørsmål som ligger utenfor denne oppgavens spesielle fokus. Kanskje kan likevel denne oppgaven være et lite bidrag inn i den store samtalen om hvordan en kristen praksis kan bevares og utvikles, også inn i voksenlivet, og i møte med nye livserfaringer? For kanskje er det slik at religiøs passivisering også kan ses i et perspektiv ut fra menneskets opplevelse av relevans og om mennesker kjenner sitt eget liv og sin egen virkelighet igjen i teologien og kirkens formidling? Jeg tror det er slik.

### **1.1. Bakgrunn og motivasjon**

Jeg vil i denne første delen av oppgaven introdusere temaet mere utførlig. Jeg vil plassere det i kirkens liv og også si noe om hvor temaet hører hjemme i en faglig sjelesorg-sammenheng. Jeg vil også forankre temaet i mitt eget liv. Hva var det som gjorde at jeg ble grepet av denne problemstillingen? Hva er det ved min bakgrunn og mitt liv som gjør denne problemstillingen særlig relevant?

Det siste året har jeg jobbet som utdanningsprest på Institutt for sjelesorg, Modum bad. For å se nærmere på samspillet mellom tro og erfaring, er dette et lærerikt sted å jobbe ut fra. Hva skjer med troen, når den utsettes for ulike typer av erfaringer? Er det slik at når det skjer noe i samspillet mellom mennesker, så skjer det ofte også noe i relasjonen til Gud? At livet og troen på en dynamisk måte henger sammen?

Erfaringene fra Institutt for sjelesorg har styrket min overbevisning om at dette er et tema som fortjener større oppmerksomhet i kirken. I hvertfall ønsker jeg å gi den større oppmerksomhet. Ett av flere temaer som ofte har kommet til overflaten i samtaler på Institutt for Sjelesorg, synes å handle om det jeg vil kalle lengselen etter en bærekraftig spiritualitet. Eller for å bruke et bilde fra pilegrimstradisjonen; at troen kan bli til styrke og brød på veien, istedet for å være en tung byrde som er på ryggen.

I løpet av året som utdanningsprest på Institutt for Sjelesorg, hadde jeg også tre måneder med observasjonspraksis på senter for familie og samliv/familieavdelingen på Modum bad sykehus.

---

3 Repstad 1984

Denne tiden var også lærerik og den motiverte meg til å sette en type erfaring i familielivet under lupen, nemlig erfaringen av å komme til kort. Å komme til kort i forhold til tid, men også å komme til kort i forhold til idealer for familieliv og eget åndelige liv.

### **Ordene er viktige**

På familieavdelingen observerte jeg hvor mye ordene ble vektlagt. At ordene er skaperord, det vil si at ordene ikke bare uttrykker det som er, men også at de har en kraft i seg til å skape virkelighet.

I forlengelsen av dette kan man spørre om ikke det er slik at også teologi, både uttalt og uuttalt, skaper en virkelighet. Er det slik at en teologi med sine ord eller mangel på ord, kan være med på å devaluere eller å anerkjenne en bestemt type praksis, som skjer f.eks. i et familieliv?

Eller for å spørre mer presist innenfor denne oppgavens tema: I hvilken grad anerkjenner teologien også hverdagslivet som et uttrykk for et disippelliv og en bærekraftig spiritualitet?

Kanskje er det slik at dette store spørsmålet, i stedet for mange klare svar, heller kan være med på å holde i gang den viktige samtalen som jeg mener alltid må være der. En samtale mellom livet slik det kommer hver enkelt av oss i møte, og troen, slik den møter oss i livet til den treenige Gud.

Jeg håper at denne oppgaven kan være et bidrag til å holde denne samtalen levende.

Mitt fokus i denne oppgaven blir å gi perspektiver og ressurser til en samtale mellom en type livserfaring, og noen sentrale teologiske bidrag som kan belyse disse livserfaringene. Jeg er på jakt etter en spiritualitet som både kan styrke livet i hverdagen og også anerkjenne hverdagslivet som et sted der troen nettopp leves ut på en levende måte.

Det du gir oppmerksomhet, det gir du også kraft. Det er en setning som er meningsfull i mange sammenhenger. Jeg tror dette utsagnet også er en viktig drivkraft denne oppgaven. Når det er tale om spiritualitet; hva er det da som anerkjennes og blir løftet fram som særlig verdifullt?

Eller vi kan spørre på en litt annen måte: Hvilken status har hverdagen innenfor kristen spiritualitet?

<sup>4</sup>Jeg har også en mer personlig bakgrunn for å gå inn i dette temaet. Dette handler om min egen bakgrunn. Det vi kan kalle min livs og troshistorie. Jeg tror at det nok i mitt trosmiljø var et underskudd på en sann og sunn skapelsesteologi, og at dette også da ga seg utslag i hva spiritualitet

---

4 En viktig referanse til studiet av sammenhengen mellom familieliv og trosliv er doktorgradsarbeidet til Sigmund Harbo, der han ser på forholdet mellom barndomserfaringer og voksen tro. Harbo problematiserer den moderne oppfatningen om at det er mulig for mennesket å helt fritt og uavhengig velge mellom ulike livssyn på det religiøse markedet. Harbo 1989.

var og hvordan troen skulle leves ut.

En enda mer personlig motivasjon handler om at jeg selv nå er småbarnsfar. Jeg er ektefelle, og far til en gutt på fem år, og ei jente på ni år. Dette er mennesker som jeg lever tett inn på nesten hele tiden. De er en helt sentral del av mitt liv og mine erfaringer. Jeg tror at dette også er en sterk drivkraft til å reflektere over hverdagsspiritualitet. Det er et ønske om å se nærmere på den livssituasjon som preger meg akkurat nå. Forsøke å reflektere over den i lyset av den kristne tro.

### 1.1.2 Nærmere presiseringer

Temaet for oppgaven er relativt bredt, og det er mulig å gå ulike veier inn i dette emnet. Problematikken berører kjerneområder innenfor andre teologiske disipliner, som f.eks. religionspedagogikk og åndelig veiledning. Jeg tror også tematikken er svært relevant i forhold til kirkens arbeid med trosopplæring. Mye forskning har f.eks. dokumentert hvor viktig hjemmemiljøet er for hvordan troen utvikles og formes.<sup>5</sup>

Denne oppgaven er forankret innenfor faget sjelesorg. Det er derfor naturlig å spørre, hva som er det særlige *sjelesørgeriske brennpunktet* som jeg vil fokusere på?

Jeg velger å se problematikken fra den voksnes ståsted og jeg vil forsøke å reflektere over hvordan den voksne kan mestre det å leve et liv med mye tidspress, press på relasjoner, en endeløs rekke av oppgaver, samtidig som den voksne også er kalt til å leve et liv som en Jesu disippel?

Familieliv og småbarnsfase er en tid i livet som kan være krevende på ulike måter. For noen kan det også bli en fase der de kjenner at troen utfordres. Hva er det dette handler om? Svarene på dette kan nok være mange. Mitt bidrag i denne oppgaven blir å holde frem noen teologiske samtalepartnere, som jeg tror kan gi perspektiver inn på det livet som faktisk leves.

På den måten håper jeg at oppgaven kan være et bidrag til å utøve god sjelesorg i møte med mennesker, som ikke er midt oppe i akutte kriser, men som mer står i hverdagens mange oppgaver og plikter. Det er dette temaet denne oppgaven vil gå inn i. Jeg vil forsøke med denne oppgaven å gi elementer inn til det vi kan kalle en bærekraftig spiritualitet i møte med et hektisk småbarnsliv.

#### **Hvorfor hverdagsliv og sjelesorg?**

Så kan man spørre: Hva har så et tema som hverdagsspiritualitet med sjelesorg å gjøre? Er ikke

---

<sup>5</sup> Prosjektet «tro på hjemmebane» er ett av flere bidrag som løfter frem hvor viktig hjemmemiljøet er for trosutviklingen, se Holmen, 2009



sjelesorgen særlig opptatt av de store kriser og konflikter i livet? Jeg tror at både hverdager og krisedager alle er omfattet av Guds interesse. Dermed er alle dagene også av interesse for sjelesorgfaget.

Tematikken i denne oppgaven åpner også for å se på enkeltmenneskers liv som en del av et større fellesskap. Når konfidenter kommer til en samtale med en sjelesørger, kommer de som oftest uten barn. Samtidig er likevel resten av familien med, selv om de ikke er tilstede fysisk. Konfidentene bærer hele familiesystemet med seg og i seg, og dette aktualiseres da i de samtalene og de prosessene som konfidenten har med sjelesørgeren. Jeg tror det er viktig at sjelesorgen ikke gjøres ensidig for individorientert, men at det hele tiden tas høyde også for de relasjoner og systemer som konfidenten lever innenfor.

## 1.2 Problemstilling og nærmere avgrensninger

Temaet for denne masteroppgaven i klinisk sjelesorg handler om hverdagsspiritualitet, innenfor rammen av et familieliv. Det handler om samtalen mellom livserfaringer og teologien. I møte med et slikt bredt åpent landskap, trenger jeg et ståsted. Jeg trenger et sted å reflektere fra.

Problemstillingen min kan hjelpe meg til dette, og den kan fungere som et slikt utkikksted eller betrakterposisjon.

Problemstillingen forteller hvor jeg er i dette landskapet og hvor jeg ser det hele fra.

Oppgaven kan ses på som en samtale mellom en livserfaring og ressurser som ligger i noen utvalgte teologiske stemmer eller tradisjoner. Med ordet *stemmer* mener jeg enkeltpersonene som står bak den teologiske tenkningen og praksisen. Jeg forstår imidlertid også ordet i en videre betydning, og da er *stemmer* et uttrykk for en bredere teologisk tradisjon eller det vi kan kalle en tradisjons virkningshistorie. Jeg bruker ordet *stemmer* i begge disse betydningene.

### **Bærekraftig spiritualitet**

Før jeg presenterer den endelige problemstillingen, vil jeg kort presisere hvordan jeg forstår noen sentrale ord som er i tittelen på oppgaven. Begrepet *bærekraftig spiritualitet* forstår jeg som en type trospraksis eller trosliv der både evangeliets karakter av gave og kall til etterfølgelse går sammen med det å leve sant også inn i alt det som et hverdagsliv rommer.

Bærekraftig spiritualitet er helt sentralt i denne oppgaven, og det er derfor naturlig å behandle det mer inngående. Her vil jeg for det første gå inn i selve spiritualitetsbegrepet, før jeg tegner et større

bilde av hva som kan ligge i begrepet kristen spiritualitet. Dette vil igjen være et viktig bakteppe for den følgende analysen av det teologiske materialet.

### **Tidsklemma**

Et annet sentralt ord i oppgaven er ordet tidsklemma. Hva betyr egentlig dette ordet? Selve ordet er en oversettelse av det engelske «time squeeze», og uttrykket er opprinnelig hentet fra arbeidslivet og økonomien i husholdningene. Det norske ordet ble først «livsfaseklemme» og uttrykket skulle få frem at det i noen livsfaser var en ubalanse mellom familiens inntekter og utgifter.<sup>6</sup>

Senere er ordet «tidsklemme» kommet inn i norsk dagligtale. Ordet brukes nå i mange sammenhenger, og begrepet er på mange måter stort og noe diffust.

På mange måter virker det paradoksalt at mange i vår tid føler seg fanget av tiden og at tiden ikke strekker til. Mange arbeidsgivere har i vår tid en større oppmerksomhet også på arbeidstakerens behov utenfor arbeidslivet. Om vi skal bruke statistikk over arbeidsinnsats som et mål, viser den at det ikke er grunnlag for å si at vi lever i en klemme. Tall fra SSB viser at arbeidstiden har blitt redusert med en tredjedel siden 2. verdenskrig ( tall fra 2007).<sup>7</sup>

Hvorfor snakker mange i dag likevel om tidsklemme, når mange har mere tid til rådighet enn tidligere? Kanskje ligger noe av svaret i den store friheten mennesker i dag erfarer at de har. Mange har store forventninger til at fritiden og livet hele tiden skal fylles med noe meningsfullt.

Det er mange mennesker som kan *kjenne* på at de lever i en skvis mellom ulike krav og forventninger og at tiden ikke strekker til. Uttrykket «den andre tidsklemma» brukes f.eks. om voksne barn som kjenner at de kommer i en skvis mellom eget liv og omsorgsforpliktelser i forhold til eldre og pleietrengende foreldre. I denne oppgaven vil jeg imidlertid avgrense fokuset til å være rettet mot den livsfasen som handler om å være foreldre, og å stå i et ansvarsforhold til små barn.

Birgitte Langedrag skriver i sin masteravhandling i økonomi og administrasjon om tidsklemma. Hun hevder at begrepet blir brukt som en metafor, der den faktiske tiden man bruker og den subjektive opplevelsen av tiden blandes sammen. Hun avslutter sin drøfting av begrepet med å si dette om tidsklemma:

---

6 Langedrag 2009: 16

7 Langedrag 2009: 11

*Til mer ordet blir brukt for ulike situasjoner, til mer diffust blir det. Selv om vi snakker om ære, forventninger eller bekymringer, handler det om sammenpresset tid, og kamp om tiden. Dette oppstår på grunn av organisering av tid i livsløp og hverdagsliv.<sup>8</sup>*

Etter disse avgrensningene og presiseringene vil jeg behandle oppgavens tema ut fra følgende problemstilling:

## **Hvordan leve med en bærekraftig spiritualitet innenfor rammen av et familieliv, og hva kan noen utvalgte teologiske stemmer si inn i denne samtalen?**

### **1.4 Materiale og valg av metode**

Jeg er selv en del av en familie, med kone (44 år), datter (9 år) og sønn (5 år). På mange måter er jeg derfor selv en del av materialet til denne oppgaven. Jeg skriver også ut fra mitt eget liv. Samtidig må jeg også forsøke å ha en viss kritisk distanse til mitt eget liv, og jeg må også lytte til flere stemmer enn min egen hverdag.

Jeg velger å bruke et skriftlig materiale fra to teologiske tradisjoner.

Den ene tradisjonen er en klassisk luthersk tradisjon, slik den kommer til uttrykk ved tekster av Gustaf Wingren og Birgit Stolt. Begge har bakgrunn fra svensk virkelighet. Prest og professor i praktisk teologi Jean Stairs skriver ifra en kanadisk protestantisk tradisjon om det å leve et disippelliv i hverdagen, og jeg vil også bruke hennes bidrag, der jeg mener det er særlig relevant.

Av flere grunner er det naturlig å bruke et luthersk materiale til å belyse problemstillingen. For det første så er jeg selv plassert i denne tradisjonen, både gjennom eget liv og gjennom mitt arbeid i Den evangelisk lutherske kirke i Norge. Dernest så er det naturlig også å bruke denne tradisjonen som en ressurs, fordi store deler av det sentrale Nord-Europa og Nord-Amerika på ulike måter er preget av luthersk teologi og tankesett.

I tillegg til luthersk og protestantisk teologi, vil jeg også bruke tradisjonen fra ignatiansk spiritualitet. Jeg tror det er fruktbart å se sin egen bakgrunn i lys fra en annen tradisjon. Da kan det særegne ved egne røtter komme tydeligere frem.

---

<sup>8</sup> Langedrag 2009: 19

Dernest tror jeg også det er slik at de ulike teologiske tradisjonene utfyller og utdyper hverandre. I forlengelsen av dette siste poenget tror jeg f.eks. at det i den ignatianske tradisjonen ligger ressurser som på en konstruktiv måte kan belyse oppgavens problemstilling. Ignatiansk spiritualitet har i sitt sentrum det å hjelpe mennesker til å finne sitt eget uttrykk for disippelskapet i vår tid. Og nettopp denne formålet mener jeg treffer problemstillingen svært godt.

Som representanter for ignatiansk teologi bruker jeg David Lonsdale og Gerhard Hughes, og avslutningsvis i del 3 bruker jeg også et bidrag fra Magnus Malm.

### **Fra fiende til veiviser**

Tradisjonene fra luthersk og ignatiansk teologi kan ved første øyekast synes å være svært ulike, ja kanskje til og med stå i motsetning til hverandre. Da jeg studerte ved MF på begynnelsen av 1990-tallet, ble ikke Ignatius pekt på som en av veiviserne til et liv som en Jesu disippel. Tvert imot, så ble han heller plassert i en av grøftene vi ikke skulle falle i.

I dag er det imidlertid en mye større åpenhet og vilje til å se på hva også denne teologiske tradisjonen har å bidra med inn som ressurs til dagens mennesker, og denne tradisjonen er nå svært sentral i åndelig veiledning, retreatsammenheng, etterutdanning og ulike kristne praksiser i kirken også i Norge. Kanskje bunnet studietidens grøfteplassering av ignatiansk teologi mer i at denne teologien ble sett i perspektivet fra motreformasjonen og kirkepolitiske hendelser.

Om vi ser på selve innholdet i teologien kan man undres over hvor mye felles det er i tradisjonen fra Ignatius og Luther. F. eks. så leser jeg hos begge et ønske og en vilje til å plassere evangeliet rett inn i dagliglivet. Ut fra et perspektiv om hva som er bærekraftig spiritualitet i møte med hverdagen, skulle begge disse tradisjonene passe godt som et materiale for temaet i denne oppgaven.

### **Typer av litteratur**

Jeg bruker ulike typer av litteratur i oppgaven. Noen bøker er mer helhetlige fremstillinger av teologien til Martin Luther og Ignatius av Lojola, mens andre bøker belyser mere ett bestemt tema, eller en aktualisering av en teologisk tradisjon.

Bøkene til Wingren og Lonsdale er bøker som gir en bred innføring i sentrale sider ved både luthersk og ignatiansk spiritualitet, mens bøkene til Stolt, Stairs og Hughes kan brukes som ressurser til å aktualisere eller fremheve noen sentrale sider ved sammenhengen mellom hverdagsliv

og spiritualitet. Hvor mye jeg vil bruke av hver enkelt kilden, avhenger av hvor relevante de er i forhold til problemstillingen.

### **Samtalereferater**

Jeg refererer også i noen små avsnitt fra samtaler som jeg har hatt på Institutt for sjelesorg. Disse små fragmentene må imidlertid ikke ses på som et selvstendig materiale som jeg skal analysere. De kan mer ses på som setninger som hjelper meg til å holde kontakten med nerven i tematikken. Setningene er små glimt inn i dagliglivet, slik det kan erfares.

Kanskje kan vi se på setningene som små jordledninger, som hjelper til med å holde oppgaven innenfor et landskap av praktisk teologi. Jeg har formet sitatene slik at anonymiteten blir ivaretatt, på samme tid som selve innholdet i utsagnet blir bevart. Underveis kommer jeg også til å sitere noen tekster fra boken til Lena Bergström. Overskriftene på hennes tekster er mine egne. Også denne boken ligger tett på den praktiske virkelighet, og hjelper til å holde oppgaven fast i hverdagens virkelighet.<sup>9</sup>

### **Metodevalg**

I denne oppgaven tar jeg et valg om å bruke litteraturen som min viktigste samtalepartner. Samtalene jeg har som sjelesørger, og de erfaringene jeg selv har som menneske og kristen, fungerer som springbrett inn i tematikken, men de er ikke noe kvalifisert materiale i seg selv. Jeg har altså valgt å ikke bruke en kvalitativ metode, der jeg intervjuer mennesker som lever som kristne i rammen av et familieliv.

Et slikt prosjekt kunne i seg selv ha vært interessant. Jeg mener at et slikt tema er underkommunisert i kirken i Norge og at det ville vært interessant om denne gruppen kunne ha meddelt seg i en slik mer systematisk refleksjon over alt hva denne livserfaringen rommer. Jeg velger imidlertid å avgrense meg fra en slik kvalitativ tilnærming til min oppgave, for i stedet å forsøke å hente frem teologisk materiale som kan være ressurser inn til livet og troen.

### **Litteraturstudium**

Genren for oppgaven er *litteraturstudium*. Det vil si at jeg bruker et utvalg av litteratur og

---

<sup>9</sup> Bergström 2003

analyserer de deler av materialet som jeg mener er mest relevant i forhold til problemstillingen. Hva er da en gyldig eller legitim lese måte eller tolkning av de tekstene jeg analyserer? I møte med tekstene er det et viktig spørsmål, og det leder meg over til en refleksjon av metoden jeg bruker i oppgaven.

### **Hermeneutisk metode**

Metoden jeg bruker er den hermeneutiske metode. Hermeneutikk ( av gresk: hermeneuein) betyr å tolke, forstå, tyde og oversette. <sup>10</sup> Dette er en metode som fokuserer på hvordan forståelse vinnes og utvikles. Metoden avviser at det finnes noe som er helt objektivt korrekt. Ingen kan rømme bort fra sitt eget ståsted og sin egen bakgrunn. Isteden vil disse faktorene også påvirke lesingen og tolkningen. Den hermeneutiske metoden kan hjelpe meg til å reflektere over hvordan jeg som fortolker av tekstene også tar med meg min egen erfaring, bakgrunn og fordommer, inn i fortolkningen.

I følge grunnsynet til denne metoden blir ikke mitt eget ståsted et problem for oppgavens tema, men isteden blir jeg som et subjekt også en del av oppgavens materiale. Det viktige her er at jeg sier noe om hvem jeg selv er, og hvilken bakgrunn jeg har, i møte med tekstene.

De tekstene jeg vil bruke for å belyse problemstillingen, er laget i en bestemt tid og på et sted. Også jeg som leser tekstene, hører hjemme i en tid og et sted. Mary Brekke sier det på denne måten:

Ein må forstå både tekst og samtidige historiske institusjonar for å omsette korrekt, fordi orda har historisk referanse. Den samanheng ein då tolkar tekst innanfor, vil vere både litterær kontekst og historisk miljø. Men omsettinga skjer inn i eit moderne språkssystem. Å leite etter det presise uttrykket er ei aktiv tolking med overføring av meining i nytt språk i anna tid. <sup>11</sup>

Å bruke den såkalte hermeneutiske sirkel er å bevisstgjøre både mitt eget ståsted eller horisont, og det er å bevisstgjøre også tekstenes horisont. En del forstås ut fra helheten, og helheten forstås og tolkes ut fra delene. Det er altså et gjensidig utvekslingsforhold mellom del og helhet. Forståelsen av del og helhet utvides som en følge av dette samspillet. Ut fra en slik forståelse kan mine forutsetninger, fordommer, utgangspunkt og min bakgrunn, alle på ulike måter være med å belyse noe av oppgavens tematikk.

---

10 Brekke 2006: 119

11 Brekke 2006: 119

### **Min egen bakgrunn i møte med tekstene**

Hva er det så jeg bærer med meg inn i møte med oppgavens tematikk, problemstilling og materiale? Jeg kommer selv fra en teologisk tradisjon som på mange måter lå tett på hverdagslivet. Jeg vokste opp i den evangelisk lutherske frikirke i Vennesla. Det var et miljø som på den tiden var preget av en lavkirkelig pietisme. Idealene var preget av at kristen tro og hverdagsliv skulle gå hånd i hånd, men samtidig så ble det sjelden satt ord på hva evangeliet hadde å si inn til den vanlige hverdagen.

Evangeliet ble ikke brukt som en ressurs til å tolke hverdagslivet. Istedet ble evangeliet om « kvardagskristen vil eg vera» mer et ideal om ett bestemt fromhetsuttrykk, og dette uttrykket for fromhet kom ofte til å handle om hva vi ikke skulle gjøre og hvilke miljøer vi ikke skulle være en del av. Perspektivet ble altså mer negativt avgrensende i forhold til moral, enn at evangeliet satte ord og tolkning på livet i hverdagen.

Kanskje er jeg urettferdig og står i fare for å fortegne bildet av mitt eget trosmiljø? Det er imidlertid ikke det objektive som er det viktige. Langt viktigere er min egen opplevelse da, og min egen refleksjon nå i ettertid. Jeg tror at dette underskuddet på skapelsesteologi er noe av grunnen til at denne problemstillingen om hverdagsspiritualitet griper meg så sterkt. Den berører meg på dypet, nå når jeg selv er midt i livet, som en 45 årig mann, ektefelle, far, bror, sønn, kristen, og prest. Jeg tror at møtet med konfidenter også ble et møte med mitt eget liv, og at samtalene satte meg på sporet av noe viktig i min egen oppvekst og bakgrunn.

### **Luther og Ignatius med nye briller**

Under teologistudiet var tekstene av og om Luther sentrale i pensum. Når jeg nå nærmer meg Luther på nytt igjen, leser jeg ham imidlertid fra et nytt perspektiv. Jeg leser materialet gjennom briller som forsøker å se hvordan familielivet til Luther også preger hans måte å utvikle sin teologi på. Dette delperspektivet kan igjen kaste lys over helheten i denne teologiske tradisjonen. Som leser er jeg også blitt noen år eldre, og er på et annet sted i livet enn da jeg var teologistudent.

I forhold til Ignatius av Lojola, så møtte jeg ham, som tidligere nevnt, i en av fallgrøftene på teologiens dogmatikkundervisning, på begynnelsen av 1990-tallet. Det er interessant hvordan den ignatianske spiritualiteten i de siste årene har blitt løftet fram til å bli en av de mer sentrale impulser i norsk fromhetsliv, enten det gjelder som kilde for retreatsteder eller presters etterutdanning. Jeg tror det er et uttrykk for at det nettopp i denne tradisjonen finnes en vilje til å anerkjenne hverdagen

og selve livet som et virkelig møte med Gud selv. Det er et perspektiv som bærer mye kraft og nåde i seg.

Etter studiene har jeg arbeidet som prest siden 1997. Med unntak av halvannet år som sykehusprest ved et psykiatrisk sykehus, har jeg jobbet som menighetsprest i lokale menigheter. Alle møtene med mennesker i disse årene, er et viktig bakteppe for det jeg reflekterer over i denne oppgaven. Jeg tror at jeg har fått en økende interesse, eller kanskje skal jeg heller bruke uttrykket, en dypere lengsel etter å se etter sporene av Gud i hverdagslivet. En økende tørst etter å anerkjenne hverdagslivet som et møtested mellom verden og Gud.

Hva jeg har lest og lært av pensum, og hva livet selv og andre har lært meg, er hele tiden en hermeneutisk prosess, der delene utvider helheten og der det nye blikket på helheten også skaper noe nytt med forståelse av delene.

Jeg er nysgjerrig på hva tekstene kan fortelle om bærekraftig spiritualitet, og jeg har en forventning om at jeg i tekstene vil finne en teologi som kan være en ressurs for mennesker til å leve et disippelliv i hverdagen.

## **1.5 Disposisjon og oppbygning**

Nå har jeg redegjort for oppgavens tematikk, problemstilling, materiale og metodevalg. Den videre gangen i oppgaven blir at jeg nå vil analysere et skriftlig teologisk materiale som jeg mener har relevans for problemstillingen min. Jeg starter med et materiale fra den lutherske tradisjon, for deretter i neste delkapittel å analysere materiale fra en ignatiansk tradisjon. Når jeg har foretatt materialanalysen, vil jeg drøfte materialets relevans og bærekraft i forhold til problemstillingen. Etter at jeg har gjort dette, vil jeg gi et kort utblikk der jeg igjen vil forsøke å plassere oppgavens tema inn i både teologiens rom, kirkens rom og menneskenes rom.

### **Sammenfatning**

Jeg har i denne delen redegjort for bakgrunnen for at jeg skriver denne avhandlingen. Jeg har en motivasjon og et sikte som både er faglig og personlig forankret. Ved å bruke ulike typer av litteratur, ønsker jeg å finne en teologi som kan hjelpe mennesker til å leve med en bærekraftig kristen spiritualitet, også i møte med tidsklamma og alt som den rommer av ulike erfaringer.



## 2. Stemmer inn til en bærekraftig spiritualitet.

### – en analyse av noen utvalgte bidrag

Jeg vil nå analysere det teologiske materialet, med sikte på å få frem hvordan disse bidragene tenker om forholdet mellom spiritualitet og hverdagsliv. Problemstillingen spør om hvordan man kan leve med en bærekraftig spiritualitet innenfor rammen av et familieliv.

Jeg vil nå analysere det som jeg mener er særlig relevant i de teologiske bidragene. Når jeg siterer direkte fra materialet, gjør jeg det hele tiden på det språket som brukes i de bøkene jeg siterer fra. Før jeg går til det teologiske materialet, vil jeg imidlertid først behandle mer inngående et av nøkkelordene i problemstillingen, nemlig ordet spiritualitet. For å plassere materialet inn i en større ramme, vil jeg i underkapitlet nedenfor gi en noe bredere innføring i hva som kjennetegner kristen spiritualitet i vår tid.

### 2.1 Hva kjennetegner en kristen spiritualitet?

Om man søker på nettet etter ordet *spiritualitet*, vil man se at hovedmengden av treffene handler om en spiritualitet som foregår langt bortenfor bleieskift og henting i barnehagen. Spiritualiteten er ofte forankret i individet og den har fokus på menneskets relasjon til noe utenfor seg selv eller til noe guddommelig. Typiske stikkord i denne sammenhengen kan være stillhet, retreat, tilbaketrekning, fordypning, o.l.

Det er med andre ord en spiritualitet som mye er forankret i livet *utenfor* hverdagens rammer. Spiritualiteten rommer på mange måter idealer som er langt borte fra livet i en vanlig familie. I stedet for stillhet er småbarnsfasen ofte preget av mye lyd og det er lite rom for tilbaketrekning. En småbarnsfar sa det på denne måten: « Jeg er nå midt i livet med de mange avbrytelser, og de halvt fullførte setningene».

Ordet spiritualitet er på mange måter et samlebegrep. Det brukes på mange måter og det finnes innenfor mange ulike livssyn og religioner. Ofte er begrepet knyttet opp til bønn, meditasjon, gudstjenester, m.m., og begrepet dras da i retning av spesifikt åndelige praksiser. Samtidig kan en slik mer innadvendt bestemmelse av ordet spiritualitet møte kritikk fra miljøer som også vil fylle ordet med mere utadrettede praksiser, som diakoni, samfunnsengasjement, dialog, aktivisme, m.m.

---

12 Se f.eks. hjemmesiden til Areopagos 29/5-2013, for en god drøfting av spiritualitetsbegrepet

## **En presisering av begrepet spiritualitet.**

Jeg vil nå presisere hvordan jeg forstår dette begrepet og hvordan jeg avgrensner og vil bruke det. Direkte oversatt betyr ordet spiritualitet *åndelighet*. Nært beslektede ord kan være fromhet eller fromhetsliv. Men kanskje er det slik at ordet først får innhold når begrepet gis en retning, dvs. at ordet fylles med mer innhold når vi spør hva eller hvem spiritualiteten rettes mot? Hva er det spiritualiteten handler om i en kristen sammenheng? Jeg synes Areopagos er på sporet av noe viktig når de sier dette om kristen spiritualitet:

*Kristen spiritualitet går ut på å søke et liv som ligner hans ( Jesu liv, red. anm.)  
Det dreier seg ikke bare om ulike fromhetsøvelser eller en dypere og endret bevissthet.  
Det handler om å trekkes inn i en kjærlighetsrelasjon både til Gud og medmennesker,  
og om å finne praktiske og konkrete uttrykk for denne kjærligheten.  
Det handler altså om praksis. Spiritualitet er «trospraksis». Det dreier seg om liv.<sup>13</sup>*

## **Bærekraftig spiritualitet**

I problemstillingen er det et ord som står foran spiritualitet, og det er ordet *bærekraft*. Dette ordet brukes ofte i en sammenheng som handler om utvikling og miljøressurser. Samtidig tror jeg at ordet bærekraft også kan settes i sammenheng med ordet spiritualitet, slik at spiritualiteten kan vurderes etter hvilken virkning den har. Tone Stangeland Kaufman gjør dette i en analyse av bærekraften til moderne lovsanger.<sup>14</sup>Hennes bestemmelser og presiseringer av ordet spiritualitet og bærekraft finner jeg relevante også i denne oppgaven og jeg vil derfor kort gjengi noe fra hennes artikkel.

Kaufman gjør bruk av den lutherske teologen Bradley Hanson, som bestemmer spiritualitet som *levd tro pluss en personlig sti*. Den personlige stien forstår han som en helhetlig måte som troen blir fostret og uttrykt på. Begrepet tro bestemmer Hanson ut fra følgende tre deler: en eksistensiell hengivelse eller overgivelse, troens kognitive innhold og til sist tro som tillit.<sup>15</sup>

Kaufman bestemmer ordet bærekraftig som en ”spiritualitet som har kraft til å bære- ikke bare i de gode dagene men også i de vonde. En bærekraftig spiritualitet må uttrykke en gjennomkjempet og slitesterk tro<sup>16</sup>

---

13 Hjemmesiden til Areopagos 29/5-2013

14 Kaufman 2008

15 Kaufman 2008:16

16 Kaufman 2008: 16

I sin doktoravhandling om spiritualitet blant et utvalg prester i Den norske kirke, beskriver Kaufman strømninger av kristen spiritualitet, slik den kommer til uttrykk i vår tid. Dette bredere perspektivet på kristen spiritualitet synes jeg er relevant også for min problemstilling. De aktuelle trekkene vil dels hjelpe til å plassere det teologiske materialet innenfor en større sammenheng. Dernest kan dimensjonene også fungere som en drøftingshorisont når jeg senere i oppgaven vil drøfte nettopp bærekraften i spiritualiteten, slik den kommer til uttrykk i det teologiske materialet.<sup>17</sup>

### **Strømninger i moderne kristen spiritualitet.**

En sentral strømning ved dette århundreskifte kjennetegnes ved at kristen spiritualitet i stor grad vektlegger *erfaringen*. Erfaringer knyttet til det å være et menneske, mer eksplisitt åndelige erfaringer, og erfaringer slik de kommer til uttrykk gjennom relasjoner og erfaringer av Gud slik Gud åpenbarer seg i Jesus Kristus. I en kristen kontekst må normativiteten til erfaringene ses opp mot andre normative kilder, slik som skriften og den kristne tradisjonen.<sup>18</sup>

For det andre har det de siste tiårene vært en større vektlegging av det vi kan kalle *kristne praksiser*. Denne spiritualiteten kan ses på som et uttrykk for å finne en middelvei mellom en mer bofast spiritualitet og en søkende spiritualitet, og den kan også ses på som en vei der den individuelle friheten ivaretas, samtidig som forpliktelsen til det større fellesskapet også tas på alvor.

For det tredje er kristen spiritualitet opptatt både av *kontemplasjon* og av *aksjon*, eller det vi kan kalle sosial rettferdighet. Det sentrale her er at disse sidene ved spiritualiteten ikke spilles ut mot hverandre, men at de står i en gjensidig relasjon, der begge inspirer og lærer fra den andre. En sentral strømning ved moderne kristen spiritualitet går imidlertid på samme tid også i en annen retning. Dette kommer til uttrykk ved en spiritualitet som på en tydeligere måte enten er forankret bare i kontemplasjon eller bare i en sosial rettferdighet.

For det fjerde er den aktuelle kristne spiritualitet forankret i *hverdagen*. Det kommer til uttrykk ved at den anerkjenner slitet av det vanlige, verdslige og det som ikke er spektakulært. Hverdagen ses også her som et sted der mennesket kan vokse. Det kan skje ved at det konfronteres med sine illusjoner og må møte både aldring og død, sykdom og lidelse. Mennesket kan også i hverdagen møte kallet til å leve et enklere liv midt i et samfunn som verdsetter høyt det konsumerende menneske.

---

<sup>17</sup> Kaufman 2011

<sup>18</sup> Kaufman 201: Til hele denne gjennomgangen av aktuelle strømninger innenfor kristen spiritualitet; se s.48- 52

For det femte er kristen spiritualitet kjennetegnet ved at den er *relasjon*al. Det betyr at den er oppmerksom på at alt liv dypeste sett er knyttet til relasjoner, og at også relasjoner er en styrende kategori for det åndelige livet. Dette får konsekvenser for hvordan vi relaterer oss til det hellige, til andre mennesker og til hele skaperverket. Den tar også høyde for hvor viktig fellesskapet er ved utformingen av spiritualiteten og teologien. En slik spiritualitet vil være åpen for små grupper og fellesskap, og disse kan komme til uttrykk som delegrupper, smågrupper, åndelig veiledning og skjelning av Guds ledelse.

En sjette aktuell strømning er en kristen spiritualitet som vektlegger det genuint sanne. Det handler om en ekthet og sannhet som søker å forene psykologi og spiritualitet. Denne strømmingen vil spørre hvordan en kristen spiritualitet kan hjelpe oss til å vokse som mennesker. Den personlige og den åndelige veksten ses i en nær sammenheng, og det vektlegges at veksten vil styrke og lede mennesket til å bli mer det menneske som Gud har skapt i sitt bilde. Livshistorie, troshistorie, veiledning, sjelesorg, medvandrer, personlig og faglig integritet, er noen sentrale begreper knyttet til denne spiritualiteten.

Kristen spiritualitet i vår tid, er også *ø*kumenisk orientert. I tillegg til de ressursene som ligger i ens egen tradisjon, så verdsetter den også ressurser fra ulike tradisjoner. Eksempler på dette kan være lutheranere som søker åndelig veiledning eller drar på ignatianske retreat, pinsevenner som ber tidebønner, eller katolikker som taler i tunger. Denne økumeniske praksisen er trolig påvirket av mentaliteten i den postmoderne kulturen, som kjennetegnes av at folk er skeptiske til ulike typer av universelle sannheter.

Et åttende kjennetegn ved kristen spiritualitet i vår tid, er at den legger stor vekt på *kontekst* og *kontekstualitet*. Det betyr at den anerkjenner og tar hensyn til at både teologi og spiritualitet blir formet av et miljø. En dreining fra det universelle til det mer kontekstuelle har også ledet til en større oppmerksomhet overfor åndelige erfaringer fra marginaliserte grupper. Eksempler på dette siste kan være glemte eller oversette åndelige miljøer i nåtid eller fortid, frigjøringsbevegelser fra Sør- Amerika eller feminist-spiritualitet. Likevel er det viktigste ved denne strømmingen *bevisstheten* om at nettopp miljøet er viktig i det å utforme, opprettholde og forstå ulike spiritualiteter.

Kristen spiritualitet er *holistisk*. Dette kan stå som den niende moderne strømmingen. Det betyr at spiritualiteten relaterer seg til hele mennesket og til alt menneskelig liv. Dette åpner opp en bredere

horisont enn at spiritualiteten bare fokuserer på det kristne fellesskapet. Her handler det om å forholde seg til hele samfunnet, både på det lokale og det globale nivå. Heller enn å prøve å flykte fra denne verden, søker denne typen av spiritualitet å være økologisk orientert og engasjert tilstede i verden.

Et tidende kjennetegn ved moderne kristen spiritualitet er at den er påvirket og inspirert av menneskelig kreativitet, og at den derfor verdsetter det estetiske og det kunstneriske. Dette aspektet berører både måten gudstjenester blir praktisert, og det preger også en rekke andre områder av folks spiritualitet.

Til sist kan vi se en endring fra en mer bofast til en mer *søkende* spiritualitet. Den første vektlegger stedet eller boligen. Gud bebor visse hellige steder der også mennesker kan hvile. Den søkende spiritualiteten vektlegger mer det å gå i dialog, eller forhandlinger med Gud. Individet søker hellige hellige øyeblikk. Disse øyeblikkene er imidlertid ikke begrenset til bestemte steder og de trenger heller ikke å være fikserte i tid. I stedet kjennetegnes opplevelsene av å være i flyt og det er heller ikke en klar deling mellom det hellige og det profane. Denne søkende spiritualiteten er nært knyttet opp til bildet av å være en pilegrim på en reise i verden.

Kaufman avslutter sin gjennomgang ved å minne om at denne listen over aktuelle strømninger i kristen spiritualitet på ingen måte er uttømmende. Hun mener at listen også kunne vært supplert med andre viktige tendenser enn de elleve områdene, som hun nevner her i sin avhandling.

### **Hva er særlig karakteristisk for en luthersk spiritualitet?**

I denne oppgaven skriver jeg fra et ståsted som prest i den evangelisk lutherske kirke. Det er da naturlig å spørre hva det er som særlig kjennetegner en luthersk spiritualitet? Kaufman summerer i sin avhandling opp det hun mener er noen sentrale områder ved både luthersk teologi og dens spirituelle praksis.

For det første er den teosentrisk. Det vil si at den fokuserer på relasjonen mellom den enkelte og Gud. Ut fra en slik tenkning bli andaktpraksiser som det å be og lese i Skriften viktig.

Dernest er den en liturgisk og sakramental spiritualitet. Den er basert på Skriften, slik det kommer til uttrykk i gudstjenesten, med en vekt på det skrevne og det forkynte Ordet, så vel som dåp og nattverd.

Det lutherske kombinerer også den kontemplative og den mer aksjonistiske vei. Det skjer ved at den holder sammen bønn og tjeneste, kontemplasjon og aksjon og ved å forholde seg både til Gud og til andre mennesker.

Den vektlegger læren om kallet og et prestedømme av alle troende, og er på den måten en spiritualitet for hverdagslivet.

Videre er det en teologi om korset, som også inkluderer det at en disippel også møter lidelse i livet.

Tradisjonelt har en luthersk teologi og spiritualitet lagt vekt på en teologisk antropologi hvor mennesket primært er sett som en synder, men samtidig så favner den også en teologi om skapelsen.

Nå har jeg tegnet et bredere bilde av hva begrepet kristen spiritualitet kan romme i vår tid. Før jeg går inn i analysen av det teologiske materialet, vil jeg vende tilbake til en bestemmelse av uttrykket kristen spiritualitet. Tidligere i dette delkapitlet beskrev jeg av spiritualitet kunne ses på som en *levd tro pluss en personlig sti*. På bakgrunn av gjennomgangen jeg nå har hatt av kristen spiritualitet, vil jeg nå mer utfyllende bestemme hva jeg legger i uttrykket ”kristen spiritualitet”. Jeg henviser igjen til avhandlingen til Kaufman, og synes hennes bestemmelse av kristen spiritualitet gir mening og relevans også til min oppgave.

Jeg forstår da kristen spiritualitet som ”den måten som en person erfarer sitt forhold til Gud, hvordan hans eller hennes tro får næring og hvordan den på en særlig måte kommer til uttrykk gjennom en kristen praksis.”<sup>19</sup>

Når jeg nå går inn i et utvalg av teologisk materiale, vil denne bredere fremstillingen av kristen spiritualitet være et bakteppe. Når jeg kommer tilbake til drøftingen igjen, vil det være naturlig at jeg kommer tilbake til noen av momentene fra bakteppet, der det er relevant.

## **2.2 Noen bidrag fra luthersk spiritualitet**

For å analysere de lutherske bidragene, vil jeg bruke bøker som er ulike både i form og innhold. Birgit Stolt kommer fra Sverige og er professor em. i tysk. Boken hennes; *Luther själv*, har et sterkt driv og engasjement i seg, og jeg kan merke at hun har en sterk motivasjon for å korrigere og utvide det svenske bildet av Luther.

---

<sup>19</sup> Kaufmans egen definisjon er på engelsk. For denne; se Kaufman 2011: 64

Gustav Wingren sin bok om *Luther og kallelsen* er blitt en klassiker, og den utforsker på en presis måte hva som ligger i kallsbegrepet til Luther, og hvordan dette ses i sammenheng med andre sider av Luthers teologi.

Den kanadiske presten og professoren Jean Stairs skriver i sin bok *Listening for the soul* innenfor tradisjonen med åndelig veiledning og sjelesorg. Hun har en mer praktisk tilnærming til hvordan spiritualiteten fra denne kristne tradisjonen kan hjelpe mennesker i dag til å leve et liv som Jesu disipler. Jeg mener at hennes bidrag også er svært relevant til oppgavens tematikk. Jean Stairs er ikke i en luthersk sammenheng, men har sin tilhørighet i det protestantiske kirkesamfunnet Canadian United Church. Jeg starter analysen med bidraget fra Birgit Stolt.

### **2.2.1 Luther- fra slavedriver til gledens teolog**

Stolt sitt utgangspunkt for å skrive en bok om Martin Luther, er at hun har sett seg lei på at svensk offentlighet har en så enøyd og pessimistisk fremstilling av Luthers teologi. Pessimismen i den svenske offentligheten er da særlig knyttet til Luthers syn på kallet og arbeidet. Samme negative vurdering av Luther kom forøvrig nylig også til overflaten i den norske offentlighet i en artikkel i avisen *Vårt Land*. Artikkelen har utgangspunkt i diskusjonen om rom-folket og tigging. Her hevdes det at det er Luther som har skylden for nordmenns negative syn på tigging, og at ”forakten for de fattige står sterkt hos Martin Luther. Gjennom hardt og monotont arbeid skulle folk oppdras til arbeidsvilje og moralsk forbedring”<sup>20</sup>.

Stolt hevder at den lutherske kallstanken i svensk kultur mye er forbundet med å jobbe hardt og å være pliktoppfyllende. I offentligheten fremstilles han nærmest som en slavedriver som påførte folk dårlig samvittighet om de noen ganger hvilte og slo seg litt løs.<sup>21</sup>

På denne bakgrunn spør Holst: Er dette virkelig Luthers moral? Luther sa jo at mennesket blir frelst ved troen og ikke ved gjerningene?

Birgit Stolt har altså en bestemt motivasjon, eller et perspektiv, når hun skal analysere Luther sine tekster. Hun vil så og si rehabilitere Luther og gi ham den plassen han fortjener. Hun mener at Martin Luther i sin teologi utvikler en grunnleggende lys kallstanke og en veldig anerkjennelse av arbeidet og hverdagslivet. For den kristne er det negative ved arbeidet, forbannelsen fra

---

20 *Vårt Land* 4/5-2013

21 Stolt 2004: 26

syndefallshistorien, opphevet gjennom Kristus og hans forsoningsgjerning. Forsoningen innebar også at tilstanden fra paradiset fra én synsvinkel også er kommet tilbake. Synet på arbeide er endret. Det er ikke lenger en forbannelse, men en kilde til glede.

I følge Luther trenger ikke menneskene å arbeide for å bli rettferdige overfor Gud. Men arbeidet gir glede og innhold til livet og leder til selvaktelse over nettopp å være utvalgt av Gud til å arbeide. Dessuten er arbeidet også til det beste for medmennesket.<sup>22</sup>

Ut fra dette resonnementet ser vi at Holst vil løfte frem det lyse og positive ved Luthers kallstanke.

Etter dette mer grunnleggende perspektivet på Luther og hans syn på kall, arbeid og hverdagsliv, vil jeg forsøke å komme enda tettere på Luther. Det vil jeg gjøre ved å se på hans familieliv og også hvordan hans egne erfaringer setter farge på den teologien som han utvikler.

### **2.2.2 Fra skrivebordet og ned på gulvet - Luther og livet i familien**

I 1525 giftet Martin Luther og Katarina Von Boren seg. Ekteskapet hadde en turbulent forhistorie. Begge hadde brutt med et liv i klosteret og et presteekteskap ble på den tiden likestilt med konkubinatt, dvs. et åpent samliv, som ikke ble anerkjent som rett ekteskap. Om ikke dette skulle være nok motvind for et blivende par, så hadde de begge i tillegg egentlig et bedre øye til andre potensielle ektefeller.

Ekteskapet deres skulle imidlertid etter hvert vokse til en dyp og sterk kjærlighet dem imellom. Kildematerialet for samlivet mellom Katarina og Martin finnes først og fremst i Martin sine tjue bevarte brev til Katarina. Videre finnes det skildringer av familielivet i Luthers mange bordtaler.

Jeg vil nå beskrive det nære samspillet som det er mellom Luthers livserfaringene og hans teologi. Det viser at teologien slett ikke ble utviklet isolert ved et skrivebord, men at det i stedet er et dynamisk samspill mellom livserfaringen og teologien.<sup>23</sup>

Når Luther er ute og reiser, skriver han brev hjem til sin familie. Han lengter etter å være sammen med dem. Han ber om deres forbønn, hilser til barna og han veileder også Katarina i forhold til hvordan hun skal oppdra barna. I en tekst ber han f.eks. Katarina om å ikke avvenne datteren Lenichen, som er ett år, for raskt med brystmelk. Luther har selv drøftet dette temaet med en mor til en av hans studenter, og han vil gjerne dele denne nye innsikten med sin ektefelle. Midt i

---

22 Stolt 2004: 38

23 Stolt 2004: 207



storpolitiske og teologiske arbeider, merker vi Luthers engasjement og kjærlighet til familien og småbarnlivets gleder og bekymringer.<sup>24</sup>

### **Når Luther ser et barn, hvem er det da han ser?**

Det har vært en utbredt oppfatning at Luther med sin lære om arvesynden var barnefiendtlig. Ivar Asheim tar tak i denne problematikken, i boken *Hva betyr holdninger? Studier i dydsetikk*.<sup>25</sup> Den angivelige fiendtligheten mot barn, mener Asheim bunner i en misforståelse. Han mener at det hos Luther tvert imot er en meget høy vurdering av barnealderen. Hos Luther finner vi et helt annerledes perspektiv på livsfasene enn vi finner hos for eksempel den kognitivt-strukturelle utviklingspsykologien. Dette har å gjøre både med Luthers lære om synden, men også om hans skapelsesetikk.<sup>26</sup>

I følge Luther er synd å forstå som personsynd. Det vil si at selve personsenteret er vendt bort fra Gud og medmennesket. I stedet er mennesket jeg-sentrert og søker bare seg selv. Arvesyndslæren til Luther kan vi da kalle en ”relasjonalt helhetsbestemmelse”. Asheim hevder at Luthers syn på barnet og dets utvikling også er preget dels av hans egne observasjoner, hans dogmatikk og hans tolkning av bibeltekster. Det er ingen utviklingsoptimisme å spore hos Luther. Han er ikke fiendtlig innstilt til fornuften, men er realistisk i sitt syn på hva fornuften kan utrette. Det er en ambivalens knyttet til utviklingen av fornuften. Den kan nyttes på en ond eller en god måte. Asheim sier det på denne måten:

*Poenget i vår sammenheng er et utviklingsbilde som er nøyaktig motsatt i forhold til et vanlig utviklingslogisk skjema: ikke en gradvis oppadstigende linje, men en nedadgående forfallshistorie. Premisset er en arvesyndsfanget livsretning som ikke blir brutt eller dempet. Det menneske som er ”innkrøket i seg selv” og i alle ting søker sitt eget, blir ikke bedre, men bare verre jo høyere det stiger på fornuftens utviklingstrinn. Bak beskrivelsen av sluttfasen øyner vi den nytestamentlige kritikk av egenrettferdighet og fariseisme som selve hovedsynden; bedragets og selvbedragets raffineringer får økende muligheter med alderen.*<sup>27</sup>

Både i troen og i livet gjør derfor Luther barnet til et forbilde. Både moralsk og religiøst kan vi si at Luther oppgraderer barnealderen. Dette bunner som vi har sett i at synden ikke har samme type

---

24 Stolt 2004: 193-194

25 Asheim 1997

26 Asheim 1997: 220

27 Asheim 1997: 222

utfoldelsesmuligheter som hos en voksen.

### **Luther og skapelsen**

Et annet viktig premiss som støtter opp om barnets verdi er selve tanken om skapelse som vi finner hos Luther. Jeg skal senere i oppgaven gå mer inn på hva som ligger i kallstanken hos Luther, men jeg vil likevel helt kort si noe om hva dette betyr i forhold til synet på barnet. Luther er ingen misantrop. Han tror også på det gode i menneskelivet. I hans heller nøkterne virkelighetsforståelse er det et grunnleggende trekk også av optimisme. Å være til tjeneste for andre, er den skapelsesgitte måten å forholde seg på. Men konsekvensene av arvesynden er at mennesket ikke fungerer på denne måten. Istedet for å søke den andres beste, søker mennesket sitt eget beste.

Luther mener imidlertid at denne forvrengningen av det skapelsesgitte kommer minst til uttrykk hos barnet. Luther ser dette både i forhold til barnets tro og barnets liv. Et barn lytter når det fortelles fra Bibelen. Og i forhold til livet, så går det på en helt naturlig måte inn og fyller det som er dets kall, som er nettopp det å være et barn. Dette kommer til uttrykk på følgende konkrete måte:

*For småbarns vedkommende går pliktene ifølge Luther kort og godt ut på å ete, drikke, sove, leke -kort og godt alle naturlige livsytringer. Når Luther ikke blir trett av å beundre barnets uskyldighet, er forklaringen altså at han ser barnets naturlige livsytringer som uttrykk for noe skapelsesgitt. Ingen kjenner "sin art" så godt som småbarn, kan Luther si. Voksne tenderer til å snu opp ned på det som er skaperviljens intensjon med deres sosiale roller. De ønsker seg et annet liv, forlater eller forsømmer derfor hjem og barn, ivaretar ikke sine selvsagte plikter. Småbarnet forsøker derimot ikke å være noe annet enn barn. Der er derfor "vårt speil; slik burde vi også være".<sup>28</sup>*

Etter å ha beskrevet hvordan Luther ser på barnet, vil jeg nå sette fokus på hvordan Luther ser på seg selv som far og også beskrive kort hvordan han praktiserte dette.

### **Luther som far**

Katarina og Martin fikk seks barn sammen. Hans, Elisabeth, Magdalena («Lenichen») Martin, Paul og Margrete. Elisabeth døde bare åtte måneder gammel, mens Magdalena (Lenichen) døde da hun var tretten år. Foreldrenes store sorg da barna døde, er gripende skildret både i brevvekslingen ektefellene imellom og i bordsamtalene.

---

28 Asheim 1997: 224 f

Luther får en helt ny livserfaring da han blir far. Han er førtito år når dette skjer, noe som på den tiden var en høy alder. Det var en gripende opplevelse for Martin å bli far. Og den intense farskjærligheten kom overraskende på ham. I sorgen over datteren Elisabeths død skriver han til en av sine venner at ”aldri hade jag kunnat tro att en fars hjärta kan bli så ömt mot sina barn.”<sup>29</sup>

### **Foreldrekjærlighet som mønster for Guds kjærlighet**

Hverdagslivet i hjemmet til Luther ble også en kilde for ham til å reflektere over relasjonen mellom mennesket og Gud. Den sterke farskjærligheten som Martin erfarte i forhold til sine barn, får ham til å undres. Er det slik Gud fader også kjenner det i forhold til menneskene?<sup>30</sup> Luther ser sin lille gutt, Martin, som er et lite spedbarn, og han reflekterer over hvorfor han kjenner en så særlig sterk kjærlighet til ham. De andre barna er større, de kan snakke og trenger ikke lenger så mye hjelp. Men lille Martin trenger mye hjelp, han er et hjelpeløst barn. Men hvordan har barnet fortjent denne kjærligheten fra ham som far? Jo, sier småbarnspappaen, barnet har fortjent denne kjærligheten ved å tisse, bæsje, gråte og fylle hele huset med skrik. Og akkurat så ufortjent er Guds kjærlighet mot oss syndere.<sup>31</sup>

Luther hadde imidlertid selv et meget komplisert forhold til sine foreldre. Han mintes at både moren og faren var meget strenge, og han skal selv også en gang ha sagt at det var deres strenghet som drev ham til å søke livet i et kloster. Nettopp denne erfaringen av en vanskelig barndom, fikk Luther selv til å reflektere mye over hva som kjennetegner et godt liv i en familie. Denne refleksjonen ga perspektiver på hvordan han selv ønsket å ha det i sin egen familie. Foreldrene måtte ikke være for harde mot barna, for da ville relasjonen med barna bli skadet, er et sentralt budskap hos barneoppdrageren Luther.

### **Tilgivelse**

Syndenes forlatelse av nåden alene, uten egen fortjeneste. Dette er en klassisk luthersk tanke. Et blikk inn i hverdagslivet til pappa Martin fyller dettet begrepet også med innhold fra hverdagslivet. En gang spurte en gjest Luther under et måltid, om ikke Gud blir trøtt og lei av å stadig tilgi menneskenes synder. Mennesket blir jo ikke bedre.

Luther svarte ved å peke på et bilde som han etter hvert var blitt godt vant med. Han pekte på *den tålmodige mammaen*. Som hver dag, på nytt, og med kjærlighet tar hånd om sitt våte, bæsjetje,

---

29 Stolt 2004: 198

30 Stolt 2004: 199

31 Stolt 2004: 199

snørrete og skrikende barn, tørker det, snyter det, bytter bleie og trøster barnet. Følgende sitat fra en bordsamtale viser tydelig dette:

*Moderskärleken är mycket starkare än barnets bajs og skorv.*

*Så är också Guds kärlek till oss mycket starkare än vår lort.*

*Fastän vi är syndare förlorar vi därför inte vårt barnskap på grund av vår orenhet eller faller ur nåden för våra synders skull.*<sup>32</sup>

Luther har nok selv ofte erfart å løfte barna sine opp til seg, for så i neste omgang å kjenne at det lukter vondt og at barnet trenger å få skiftet bleie. Luther erfarer imidlertid at han ikke elsker barnet mindre på grunn av dette, men at han istedet tar omsorg for barnet. I en av bordsamtalene overfører han denne erfaringen også på relasjonen mellom Gud og mennesket:

*Gud fader måste uthärda mycket värre stank från människorna än far ock mor från sina barn(...) O hur mycket stank och orenhet måste inte vår Gud uthärda från oss med vårt knotande ock våra hädelser, mycket mera än en mor från sina barn.*<sup>33</sup> ( Stolt 201).

Begrepet *tilgivelse for mennesket synder* blir her utformet ut fra en erfaring i hverdagslivet. Tilgivelse er som et omsorgsfullt bytte av bleie på et lite barn. Stolt minner om at dette bildet ikke må presses mer enn det kan romme. Barnet har jo selv ikke kontroll over sin avføring. Luthers poeng med dette bildet ligger mer i å få frem den tålmodige kjærligheten. Gud er med i hele livet, og alle erfaringene kan bli utgangspunkt for teologisk refleksjon.

Det teologiske begrepet « barnekår hos Gud» er derfor ikke noe idealistisk begrep, som han har tenkt seg frem til. Begrepet har i stedet en varm følelsesmessig bakgrunn i Luthers erfaring av hva småbarnstilværelsen og det å ha omsorg for barn innebærer.<sup>34</sup>

### **En teologi nedenfra?**

Jeg har nå sett på noen bidrag fra Martin Luther som særlig handler om hverdagsliv og familieliv. I dette nære samspillet mellom livserfaring og utviklingen av teologien kan man spørre: Er det slik at Luther i sitt eget teologiske arbeid egentlig utvikler *en teologi nedenfra*, så og si fra bakkenivået og at han gjør dette ut fra erfaringer som han møter i livet? Denne sterke bevegelsen inn i livet og ned til bakkenivå, gjør at Luthers teologi også får et sterkt preg av inkarnasjonen. Det at Gud stiger ned,

---

32 Stolt 2004: 200

33 Stolt 2004: 201

34 Stolt 2004: 201

og kler seg i menneskelig skikkelse og gjør seg sansbar også for menneskelige erfaringer. En dag observerer Martin Luther hvordan Katarina småprater til sitt spedbarn Martin. Barnet er bare et par uke gammelt og moren, Katarina, snakker ømt og vennlig til barnet sitt. Dette får Martin Luther til å reflektere over hvordan Gud snakker til sine barn. «Gud måste vara ännu vänligare och tala till mig än min Kätha mot sin lilla Martin». <sup>35</sup>

I sin bønn til Gud, så hører Luther Guds stemme like moderlig og ømt som samtalen mellom Katarina og det lille spedbarnet Martin som er på hennes kne.

I hele sitt arbeid med katekismene, er det tydelig hvordan Luthers egne erfaringer fra livet i en familie, også fargelegger innholdet og utvalget i disse to bøkene. Mye av den viktige læringen skal skje i hjemmet. Her har husfaren en sentral rolle, som veileder av sentrale trossannheter for resten av familien. Det protestantiske prestehjemmet til Luther, blir en modell for det gode familielivet, men det blir også en modell for hvordan hjemmet kan være et effektivt og godt læringsmiljø for evangeliet.

Jeg forlater nå materialet til Stolt og vender meg til et annet teologisk bidrag, nemlig Gustav Wingren. Hva kan han ha å si inn i samtalen om spiritualitet og hverdagsliv?

### **2.2.3 Mer om Luthers teologi - om kallet**

Birgit Stolt hevder i sin bok at leserne får et heller dystert bilde av Luther, når de leser Gustav Wingrens bok; *Luthers lära om kallelsen*. Hun hevder at denne boken er et standardverk, og at den har påvirket leserne til å høre at dette med kallet mest handler om lidelse og plage. Stolt hevder at det finnes ingen driv mot gleden. <sup>36</sup> Er det slik at også Wingren bare bekrefter et Luther-bilde av plikt og hardt arbeid, eller ligger det i hans bidrag tvert imot en dypere og mere nyansert beskrivelse av Luthers kallsbegrep?

I sin bok *Luthers lära om kallelsen*, belyser Gustaf Wingren hvordan Luther mener et hverdagsliv skal forstås<sup>37</sup>. Denne boken mener jeg er en viktig stemme til det å forstå den kristnes hverdagsliv også i dag. Fra denne boken er det særlig kallsbegrepet til Luther jeg vil beskrive.

Boken er skrevet i 1942, og Gustaf Wingren tar i forordet til 4. utgaven interessant nok frem hvordan Luther blir oppfattet i dagens Sverige. Han mener at situasjonen på disse femti årene har

---

<sup>35</sup> Stolt 2004: 201

<sup>36</sup> Stolt 2004:11

<sup>37</sup> Wingren 1993

endret seg på to måter. For det første har samfunnet blitt mer hensynsløst mot medmennesket. Vekten er ikke på tjenesten men på egen fortjeneste. For det andre har Luther i offentligheten blitt gledesdreperen. Han som kun krever en innordning i de kjedelige rutinene på arbeidsplassen, der alle jager etter egen fordel.<sup>38</sup>

Hva kan en slik Luther bok ha å gi inn til dagens mennesker, spør Wingren selv i sitt forord. Og han svarer at det er atskillig. Kanskje særlig Luthers sterke fokus på kjærligheten og medmennesket.<sup>39</sup> Nå vil jeg redegjøre for hva som i følge Luther er menneskets kall her i verden.

### **Menneskets kall i verden**

Kall ( lat. Vocatio), kan hos Luther bety flere ting. For det første kan det handle om selve evangelieforkynnelsen, der mennesket kalles til å bli et Guds barn. Dernest så brukes ordet kall om det arbeide som hver og en utfører, f.eks. det å være en bonde eller håndverker. Her henter Luther bibelbelegg fra 1. Korinterbrev 7:20, der det heter at «enhver skal forbli der han var da han ble kalt».<sup>40</sup> Det finnes også en tredje betydning av ordet kall, og det er knyttet til forkynnerembetet. Da er ordet å forstå som den akt eller den handling, som gjør at man på en rett måte kommer inn i forkynnerembetet.

I Wingrens bok er ordet kall, eller for å si det på Luthers tyske morsmål, beruf, alltid knyttet til den andre betydningen av ordet kall, nemlig i betydningen ytre stilling eller oppgave. Kallet til barnekår hos Gud er imidlertid også tenkt inn i den jordiske kallelsen. For Luther bruker ikke ordet kall om arbeidet til en ikke-kristen arbeider. Alle har en stand eller et amt, men kall eller beruf er det kristne menneskets verdslige eller åndelige arbeid.<sup>41</sup>

I en av sine prekenes spør Luther: Hva innebærer det å ha et kall i livet? Han svarer ved å ta utgangspunkt i ordene fra Det nye testamente, i 1. Korinterbrev 7:20 og utfolder det på denne konkrete måten: «Du är ju i ett «stand», du är äkta man eller hustru eller son eller dotter eller dräng eller piga»<sup>42</sup>

Videre utfolder Luther hvilke store oppgaver som allerede ligger i disse ytre stillingene, eller kanskje kunne vi med et moderne ord heller si at det er store oppgaver i alle de ulike *rollene* som et

---

38 Wingren 1993: 7

39 Wingren 1993: 8

40 Bibelen 2011

41 Wingren 1993: 16

42 Wingren 1993: 16

menneske lever innenfor. Luther utdyper storheten som allerede ligger innenfor disse rollene ved å si det på sin humoristiske måte at selv om man hadde fire hoder og ti hender så ville man likevel ikke rekke med alt som ligger i det å leve innenfor disse rammene og forpliktelsene.<sup>43</sup> Jeg tror mange i dag også kan nikke gjenkjennende til Luthers kommentar.

Et kall er en stand, og om denne forvaltes godt, er den da også i seg selv en tjeneste for andre mennesker. Wingren presiserer at kallet må forstås som noe mer enn det å utøve et yrke. Kallet omfatter også det som kalles de biologiske ordningene. Med det menes de ordningene som er knyttet til livet i en familie og rollene som far, mor, sønn, datter, o.l. Livet i hjemmet og relasjonen mellom foreldre og barn, er også et uttrykk for et kallsliv, på samme måte som et liv på arbeidsplassen er det, uttrykt gjennom relasjonen mellom arbeidsgiver og arbeidstaker.

I følge Luther så eksisterer det ikke noen egen privat sfære, som ligger utenfor standen, eller kallet. Når det gjelder gjerningene, altså det som handler om livet her på jorden og forholdet til noen som er min neste, så er dette knyttet til *relasjoner*. Det ensomme mennesket, eksisterer i følge Luther bare i møte med Gud ( *Coram deo*), i troen, det vil si i himmelen. I det jordiske riket er imidlertid ikke mennesket alene, men står hele tiden i relasjoner, bundet i dette livet til en annen person.<sup>44</sup>

Dermed er det klart at hver kristen står ikke bare i ett embete, men i en hel mengde embeter på en og samme tid. For å bruke rollene som kunne være aktuelle på Luthers tid, så kunne samme mann f.eks. være far for sine barn, mann til sin hustru, husbonde for sitt tjenestefolk og embetsmann på rådhuset. Alt dette blir et uttrykk for et kallsliv.

### **Kallet og standen**

Jeg vil som avslutning på Wingrens bok om Luthers lære om kallet, også beskrive nærmere hva Luther mener når han snakker om at kallet leves ut innenfor en ramme av en stand.

Luther ser standen også i sammenheng med kontrasten mellom Guds utøsende kjærlighet og menneskets egoisme. Når foreldre er gode mot barna sine, så skjer ikke det som et spontant uttrykk for en kjærlighet som de har i hjertet. Det er mer slik at det i selve standen, i ekteskapet som innretning, ligger noe som tvinger egoistiske motiver hos forelderen til å vike for det å gi seg hen til den andre ektefellen og til barnet.

På den måten blir standen selv et etisk subjekt, fordi standen er uttrykk for Gud virksom gjennom

---

43 Wingren 1993: 17

44 Wingren 1993: 18

loven på jord. Også de mennesker som i sine hjerter ikke har tatt imot evangeliet, går, uvitende om det sely, Guds ærende i og med at de fyller sitt stands aktuelle plikter <sup>45</sup>

### **Guds fortsatte skapelse**

Det går en direkte linje fra Guds skapelse i naturen til Guds fortsatte skapelse i og gjennom embetene. Gud skaper barnet i mors liv, mannen er bare et verktøy i Guds hånd. Videre så livnærer Gud barnet med sine gaver, og disse gavene blir brakt til barnet gjennom faren og morens innsats i foreldrestanden. <sup>46</sup>

Wingren utfolder perspektivet med den fortsatte skapelse i boken sin *Skapelsen och Lagen*. Her skriver han hvordan de jordiske gjerningene er sammenknyttet med Guds gjerninger og henter dette eksemplet fra en tale som Luther holdt om kallet:

*Det födda (=skapade)livet behöver föda, och Gud giver dagligt bröd åt dt t.ex.genom att åkern bär sin skörd. Men skörd ropar på mänskliga händer, på människokraft som vill meja, mala, baka osv., en hel rad yren med skilda gärningar. Och i slutet på radden föres brödet till barnets mun. Det födda (=skapade)livet behöver också kläder som skydd mot kylan, och Gud giver kläder t.ex. Genom att fåret bär sin ull. Här kommer en ny rad yrken, här skall klippas, kardas, spinnas, vävas osv. I slutet på raden svepes tygstycket kring barnets kropp.* <sup>47</sup>

Wingren følger opp dette Luther-sitatet med å understreke at syndefallet ikke har opphevet menneskets frihet i forhold til sine omgivelser og at dette er en egenskap som står i motsetning til dyrene som ikke har denne friheten. <sup>48</sup>

Avslutningsvis vil jeg med Wingren oppsummere Luthers syn på kallelsen på denne måten. Kallelsen hører hjemme på jorden, ikke i himmelen, og kallelsen er rettet mot nesten, ikke mot Gud. Dette er en spesielt viktig foreløpig bestemmelse. Man strekker seg i kallelsen ikke opp imot Gud, men man bøyer seg i stedet ned mot jorden. Og når man gjør det, så skjer Guds fortsatte skapelsesverk.

Guds kjærlighet tar form på jorden, og det ytre blir et vitne om Guds kjærlighet. Og med en linje

---

45 Wingren 1993: 20

46 Wingren 1993: 22

47 Wingren 1958: 112-113

48 Wingren 1958 113



over til evangeliet og det himmelske riket sier Luther at om vi virkelig la merke til hvor mye godt Gud gjennom sin direkte skapelse og gjennom alle sine stender strør ut over oss, så skulle vi forstå at det er sant at Gud tilgir synder <sup>49</sup>

#### **2.2.4 Ressurser fra nyere protestantisk teologi- om å lytte**

Jeg vil nå gå til et nyere teologisk bidrag, som jeg mener er relevant for å belyse oppgavens tematikk. Den kanadiske teologiprofessoren og presten Jean Stairs, er i boken *Listening for the soul. Pastoral care and spiritual direction*, opptatt av hvordan troen leves ut i rammen av et hverdagsliv. Jeg vil særlig løfte frem perspektivene om å lytte til sjelen i dagliglivet og jobben, og avsnittet om å lytte til barnets sjel og spiritualitet.

##### **Om å lytte**

Det første ordet i boken til Stairs inviterer leseren til å stanse opp og lytte. Nærmere bestemt lytte til sjelen. I møte med temaet for denne oppgaven, kan vi f.eks. spørre; hva vil det være, eller hva kan det være, å lytte til sjelen innenfor en ramme av småbarn og familieliv? Stairs kan sette oss på sporet av et svar på dette spørsmålet, og hun gjør det ved å *utvide* hvem som skal være subjekter og ansvarlige for det åndelige livet i en kirke.

Slik jeg forstår Stairs så ønsker hun å utvikle og myndiggjøre den enkelte kristne, og at dette er en viktig prosess inn mot nettopp det å leve med en bærekraftig spiritualitet.

##### **Medvandring**

Stairs hevder at det er gjort mye arbeid med å trene opp lekfolk til å være sjelesørgere inn i ulike typer av krisesituasjoner. Dette er viktig, men, sier hun, det er i møte med selve *hverdagen* at lekfolket har størst behov for omsorg for sjelen. Stair har derfor et sterkt engasjement knyttet til det å utruste hele menigheten til å være det hun kaller «a soul companion». Jeg velger å oversette dette uttrykket med å være en medvandrer, en livsvenn eller en livskamerat. Stairs sier at en protestantisk tradisjon nok er mer åpen for et slikt uttrykk, enn det mer autoritære begrepet åndelig veileder.

Stairs mener det er viktig at begrepet rommer en gjensidighet og hun definerer denne medvandrerrollen på følgende måte:

*Soul care includes unconditional support, truth-telling, accountability, and vocational*

---

49 Wingren 1993: 23

*discernment. Soul care sees beyond the secular and individualistic dimensions of life to the sacredness and interdependence of all life*<sup>50</sup>

I forhold til et vanlig vennskap, så er medvandrer-relasjonen mer målrettet inn mot den åndelige reisen i livet. Relasjonen, enten det er to personer, eller en gruppe, er der for å lytte til Guds nærvær i deres liv. De ledes av spørsmål som f.eks. Hvor er Gud i dette? Hvem er Gud i dette? Hvem er det Gud inviterer meg til å bli, hvor er det Gud puffer meg eller leder meg til?

På denne måten blir en medvandrer, eller en sjelvevenn, blir en viktig og god påminning om at vi ikke er alene på vår åndelige reise.

Stairs mener det er svært viktig at kristne myndiggjøres til å bli selvstendige kristne, som selv lytter til Guds nærvær i eget og andres liv. Å lytte til sjelen, eller for å bruke et annet ord, å lytte til Gud, er ikke noe som bare skjer på søndag formiddag i en kirke, og det er heller ikke noe som må gjøres av en kirkelig ansatt. Det er kirken *som fellesskap* som kan være sjelevenner for hverandre.

Stairs hevder at det er flere grunner til å tenke stort om og utvikle medvandrer-rollen, som en del av kirkens sjelesorg.

For det første så vil det øke muligheten for at lekfolk tar større ansvar for eget liv og dermed også styrke egenomsorgen.

Dernest så sikrer en sjelevenn-praksis et sted der det også er åpenhet for å dele og lytte i forhold til det som har med egen spiritualitet å gjøre. I et sekularisert samfunn er det ekstra viktig å verdsette dette. For det tredje så utvider sjelevenn-ordningen vår spirituelle visjon og hjelper til med å krysse grenser. For det fjerde så rotfester sjelevenn-ordningen den åndelige reisen inn i en realistisk kontekst. Til sist kan sjelevenn-ordningen være et redskap for kirkens medlemmer til å bli mer sannferdige og ansvarlige overfor hverandre.<sup>51</sup>

### **Hva er det som allerede er i livet?**

Et viktig tema i denne avhandlingen er å tenke stort om og anerkjenne det som allerede er i livet, i stedet for å importere noe nytt. I forhold til et liv med barn, så blir et viktig spørsmål om hvordan de voksne forholder seg til barna. Stairs har et sterkt engasjement i forhold til det å se barna og å lytte til dem. Jeg vil nå trekke frem noe av det som jeg særlig synes er viktig fra denne delen av boken hennes.

---

50 Stairs 2000:140

51 Stairs 2000:142-144

## **Om å lytte til barna**

Kan du huske hvem det var som lyttet til deg når du var et barn? Det er her Stairs begynner sin tekst om det å lytte til barna. Hun forteller fra sitt eget liv at det var en eldre kvinne i kirken hennes, som lyttet til henne. Da Stairs gikk i 2. eller 3. klasse hadde hun en samtale med denne kvinnen, og Stairs opplevde at kvinnen hadde respekt for henne. Den eldre kvinnen hadde en tillit til at Gud kunne si henne noe, gjennom livet til ei 9 årig jente. Det å kjenne seg trygg hos Gud, og på en tydelig måte også møte Gud, ble to nøkkeltémaer i lengslene til Stairs.<sup>52</sup>

Stairs har et sterkt engasjement for at kirken skal ta barna på alvor. Hun mener at kirken i for stor grad har vært opptatt av å instruere barnet til den rette tro. Dette mener hun har gått på bekostning av å virkelig lytte til barnets sjel, høre på dem og verdsette det som er viktig for dem. Til tross for gode forsett, har kirken ofte møtt barna på en overflatisk måte. Kirken og sjelesorgen har lenge oversett barnets åndelige spørsmål, deres lengsler og deres behov.<sup>53</sup> Dette skader ikke bare barnet. I følge Stairs, så skader dette også kirken som fellesskap. Om barnet ikke erfarer at det kan være seg selv i møte med kirken og Gud, vil de ofte forlate kirken når de blir litt eldre.

## **Tradisjonelle strategier og nytenkning**

Stairs mener kirken tradisjonelt har hatt tre strategier i møte med barnet.

For det første har det handlet om å sikre at barnet får en kristen identitet, og at det blir inkludert i et kristent fellesskap. Foreldrene og faddere har ofte fått en sentral rolle i denne oppgaven. Det handler om å gi videre noe sentralt av kunnskap og tradisjoner. Stairs mener at dette er viktig, men sier samtidig at møtet med barna er hele kirkens oppgave. Hun omskriver det afrikanske ordtaket og sier at det trengs *en hel kirke for å møte barna* på en helhetlig måte. Barna trenger ikke bare å lære om Gud, de må også være i et miljø der de gjør sine egne erfaringer av et liv med Gud. Derfor er det viktig å se på barnet som et subjekt, og hjelpe det til selv å erfare, og møte en Gud som er nærværende og kjærlig i deres liv.

*Children need to experience a loving God as present in their lives. Telling them about a loving God in the hope that in the future they will come to understand and experience God for themselves neglects their present potentiality for a lively and spontaneous spirituality.*<sup>54</sup>

---

52 Stairs 2000: 156

53 Stairs 2000: 158

54 Stairs 2000: 160

En annen strategi har vært knyttet til det å ta vare på barna i møte med kriser.

Dette er et viktig område som kirken og sjelesorgen må stå i. Samtidig utfordrer Stairs de voksne til også å møte det som kan være vanskelig i barnets liv, når alt tilsynelatende er normalt. Stairs mener at mange voksne i sin vegring mot selv å anerkjenne det sårbare barnet inne i seg selv, tegner et falskt og harmoniserende bilde av barnet og barndommen. Omsorgsfulle voksne skal respondere på alt som er i barnets liv. Stairs mener imidlertid at familien ikke skal gjøre denne jobben alene. Barnet trenger flere relasjoner, for å styrke det, og også tegne et bilde av en kjærlig Gud som er større enn deres bilder av foreldrene.<sup>55</sup> Stairs mener derfor at det er hele kirkens ansvar å bøye seg ned for å møte barnet.

En ansvarlig og god sjelesorg vil ikke begrense seg til å møte barnet bare når det er krisetider i livet til barna. I stedet vil den gode sjelesorgen også være proaktiv i det å uttrykke omsorg for barnets sjel og indre liv, slik det er i hverdagen. Stairs ber kirken være opptatt av hvordan et barn kjenner seg trygg i Gud, hvordan det venter på Gud og finner Gud.

I møte med barn, reflekterer Stairs ofte over dette spørsmålet: Hvilket bilde av Gud er det barnet trenger. I forlengelsen av dette spørsmålet forteller hun denne historien:

*A little child is afraid of a fierce thunderstorm and runs to a parent, who says, "Don't be afraid. God is with you" The child replies: "I know, but I like people with skin on".*<sup>56</sup>

En tredje strategi i møte med barna er at kirken er opptatt av å formidle kunnskap til barnets tro. Dette mener Stairs er viktig. Hun fremholder likevel at kirken ofte er for målrettet, eller pensumorientert i sin formidling. I sin iver etter å formidle viktig kunnskap, kan selve troens mysterium forsvinne, og i stedet ender formidlingen opp med å være indoktrinering.

I møte med barna mener Stairs det er særlig viktig å avstå fra å moralisere overfor dem, og i stedet fremholde igjen og igjen Guds kjærlighet, og å hjelpe barna til å erfare og glede seg over denne kjærligheten i deres refleksjoner og bønner. Jo dypere denne type spiritualitet er forankret i barnas liv, desto mer ivrige, autonome og ekte vil deres respons og spiritualitet i voksen alder bli. Guds kjærlighet.

---

<sup>55</sup> Richard Rohr skriver også om dette viktige temaet i sin bok; *From wild man to wise man: Reflections on an male spirituality*. 2005. Her er han opptatt av at det er så viktig at barnet i tillegg til sine foreldre også har viktige voksne som kan være medvandrere og mentorer.

<sup>56</sup> Stairs 2000: 164

Når jeg leser Stairs hører jeg henne si at hovedbudskap er å se hele barnet, lytte til dem, at vi ikke må undervurdere dem og at vi må la barnet være subjekter i eget liv.

*The most important thing we can do with young children is to reverence, listen to and provide their souls with opportunities to encounter the living God.* <sup>57</sup>

Stairs sier med stort engasjement at barnet aldri er et tomt kar som skal fylles av de voksne. Barnet har selv et rikt indre og ytre liv. Derfor skal barnet først og fremst lyttes til. I møte med denne åpne lyttende holdningen til barnet, gir Stairs tre metoder eller veier som den voksne kan bruke.

For det første kan de voksne legge til rette for ulike typer av *ritualer*. Derrest kan de voksne i møte med barnet forsøke å gi rom for *undring og utforskning*, og for det tredje kan barna bli oppmuntret til å be med *sitt eget bønnenspråk* og ut fra sin egen livsvirkelighet. <sup>58</sup>

Jeg forlater nå den lutherske og protestantiske tradisjonen, og vil nå utforske elementer fra den katolske tradisjon, slik den kommer til uttrykk gjennom den ignatianske spiritualitet.

## **2.3 Noen bidrag fra Ignatiansk spiritualitet.**

Jeg vil aller først gi en bredere innføring i noen sentrale sider ved ignatiansk spiritualitet. Særlig vil jeg fremheve de sidene ved dette materialet som er relevante i forhold til bærekraftig spiritualitet og hverdagsliv.

Jeg starter med å behandle noen sentrale perspektiver i boken til David Lonsdale, før jeg beskriver tekster fra boken til Gerhard Hughes. Aller først vil jeg imidlertid gi et kort riss av selve livshistorien til Ignatius av Lojola. Jeg gjør dette, fordi hans teologi på mange måter er så nært knyttet til hans eget liv og hans historie.

### **2.3.1 Ignatius Lojola - kort oversikt over hans biografi.**

Ignatius Lojola ble født i 1491. Han var en baskisk adelsmann, som vokste opp ved det spanske hoffet. Han forlot hoffet i begynnelsen av tjuårene, med store ambisjoner og drømmer. <sup>59</sup> I slutten av tjuårene ble han imidlertid såret i begge knærne sine, da han var med og forsvarte byen Pamplona mot de overlegne franske troppene.

---

<sup>57</sup> Stairs 2000: 169-170

<sup>58</sup> Stairs 2000: 184

<sup>59</sup> Hughes 2003: 252

Under rekonvalesensen hjemme i Lojola opplevde han en indre omvendelse. Glad i å dagdrømme gikk tankene hans ofte til alt det store han skulle gjøre når han ble frisk, og kvinnen som han skulle møte i sitt liv. Så begynte han å kjede seg, og han ba om å få noe å lese på. De eneste bøkene som var tilgjengelig på Lojola -slottet var en skildring av Jesu liv og en samling med helgenlegender. Han begynte å lese. Og dagdrømmene tok en ny retning.

Den ene dagen drømte han om å gjøre heroiske gjerninger og vinne kjærligheten og den fagre kvinnen. Den neste dagen drømte han om at han overgikk helgnene i sitt eget liv. Begge dagdrømmene var gode mens de varte, men så fikk Ignatius sin grensesprengende erfaring. Han oppdaget at det var kvalitative forskjeller på hvordan *ettervirkningen* av dagdrømmene var.

Drømmen om de store gjerningene og den fagre kvinnen gjorde ham trist og tom, mens drømmene der han overgikk helgnene gjorde ham forhåpningsfull, glad og styrket. Senere kalte Ignatius denne erfaringen sin første leksjon i *evnen til å skjelne*. Han fant ut at han ville bli en helgen og hans liv tok en radikalt ny vending.<sup>60</sup>

Etter en tid samlet Ignatius sine erfaringer i boken *Åndelige øvelser*. Boken inneholdt en serie med Kristus-sentrerte meditasjoner og kontemplasjoner, basert på bibeltekster. Meditasjonene skulle hjelpe mennesket til å komme i kontakt med sitt innerste vesen, Kristus-selvet. I boken er det en veiledning til å be med Skriften, reflektere over følelsene under bønner, og snakke med en leder om dette. På den måten kunne man bli mer bevisst de kreative og destruktive impulsene i mennesket. Og ved å følge det kreative og unngå det destruktive, kunne man oppdage hva som er Guds vilje.<sup>61</sup>

Ignatius dannet etter hvert et eget samfunn, Jesuittordenen, som i dag teller omtrent 21000 medlemmer. Det er imidlertid viktig å få frem at ignatiansk spiritualitet i dag er mye mer økumenisk og favner videre enn bare den mer organisatoriske spiritualiteten som kommer fra jesuitter ordenen.

Etter disse innledningsordene om livet til Ignatius, vil jeg nå gå nærmere inn på hva som kjennetegner ignatiansk spiritualitet i vår tid og hva som her kan ligge av ressurser til en bærekraftig spiritualitet i møte med hverdagsliv og små barn.

---

60 Hughes 2003: 253

61 Hughes 2003: 253

### 2.3.2. Hva kjennetegner ignatiansk spiritualitet ?

David Lonsdale er engelsk jesuittprest og underviser også i sjelesorg og åndelig veiledning. Han gir i boken sin *Eyes to see, ears to hear*, en bred innføring i sentrale sider ved Ignatiansk spiritualitet.<sup>62</sup> Som et første bidrag til å presentere noe sentrale sider ved denne spiritualiteten, vil jeg nå løfte frem noen perspektiver fra denne boken.

Tittelen på boka; «øyne å se med, ører å høre med» ( min. oversettelse) gir et signal om at her møter vi en type teologi som anerkjenner erfaringene og som også åpner opp for at Guds rike kan sanses og tas inn av det menneskelige sanseapparatet. Innledningsvis reflekterer Lonsdale over sammenhengen mellom Ignatius sin livshistorie og hans tro og teologi.

#### **Sammenhengen mellom livet til Ignatius og hans tro**

Lonsdale hevder at det er tydelig at Ignatius sine egne erfaringer er selve katalysatoren for endringene i hans liv. Den åndelige veksten til Ignatius var ikke et produkt av en ytre teori. Veksten og endringene kom heller ikke ved å studere helgener og forbilder. Ignatius hadde riktignok på sitt sykeleie i Manresa lest og også blitt grepet av helgenhistorier. Han kunne lese hva andre hadde gjort før ham.

Ignatius forankret imidlertid snart sin spiritualitet i sine egne erfaringer. Rekonvalesenstiden i Manresa hadde lært ham noe viktig. Det var i hans eget liv, i hans erfaringer og hendelser at Gud var nærværende. Det var her Gud arbeidet. Dette ble helt grunnleggende for utviklingen av hele Ignatius sin tenkemåte og teologi. Å registrere “the main features of his own experience and, reflecting on them, saw in them the signs of God’s presence and action”.<sup>63</sup>

Kanskje kan vi si at Ignatius bruker det vi med et moderne ord omtaler som *induktiv metode*. Han går fra det konkrete og nære og overfører dette til mer overordnede prinsipper i evangeliet og hvordan Gud kommuniserer med mennesker.

Ignatius sitt mønster er at han reflekterer over sine egne erfaringer, han setter pris på de gaver Gud har gitt ham, og han bruker disse gavene som *pekere*. De blir måter Gud leder ham på. Dette var en helt grunnleggende metode for veksten både i livet til Ignatius og i det miljøet som han var en del av.

#### **Hvordan kan mennesker i dag få hjelp fra den ignatianske spiritualiteten?**

---

62 Lonsdale 2000

63 Lonsdale 2000: 56

Ignatius sin måte å bruke sine egne erfaringer, både i utviklingen av teologi, men også i veivalg i eget liv, leder over til spørsmålet om hvordan dagens mennesker skal forstå den ignatianske spiritualiteten.

Om vi virkelig skal forstå og gripe Ignatius sin måte å være en Jesu disippel på, så er ikke veien bare å kopiere det Ignatius skrev og praktiserte. Da måtte veien bli omtrent slik: Ignatius gjorde dette, derfor må jeg også gjøre det .<sup>64</sup> På den andre siden er heller ikke det Ignatius sa og gjorde irrelevant.

Lonsdale mener at Ignatius erfaringer og praksis også i dag kan inspirere og vise vei til et disippelliv. Ignatius sin spiritualitet leder oss til å legge merke til og reflektere over våre erfaringer, både de erfaringer vi selv gjør alene, og de erfaringer vi gjør i fellesskap. Denne praksisen skjer i tillit til at Gud er og har vært nærværende i det som er vår historie. At vi setter pris på de gavene fra Gud som er i sår historie. Og at vi også på samme tid kan finne grunner for sorg i denne historien.

Når vi står ved et veiskille, kan vi forsøke å bruke disse spor eller minner av Guds trofasthet som hjelp til å bestemme kursen på veien videre. Å bruke ignatiansk spiritualitet i dag, forsøke å skjelne, dømme og ta veivalg, handler derfor både om å se på vår egen historie, slik som den leves ut i et kirkelig og sosialt miljø, samtidig som vi reflekterer over hva Ignatius sa og gjorde.<sup>65</sup>

Jeg vil nå beskrive en annen del av materialet fra Lonsdale, som jeg mener er særlig relevant for bærekraftig spiritualitet, og jeg vil starte med å se på hvilke gudsbilder som Ignatius særlig er opptatt av.

### **Ignatius og gudsbildene**

Det er ikke gudsbildenes originalitet som er det viktigste å beskrive, men heller hvilken kraft disse bildene hadde i Ignatius sitt eget liv, hvordan de formet livet hans og hvordan de innvirket på de veivalg han tok.<sup>66</sup> Dette avsnittet blir derfor også noe mer enn bare en refleksjon over Ignatius sine gudsbilder. Det kan i tillegg lære oss noe om hvordan et disippelliv kan leves i vår tid.

Jeg har tidligere nevnt at Ignatius, under sin opptreningsperiode hjemme i Loyola, leste Ignatius litteratur om Jesu liv. I denne perioden møtte Ignatius en helt ny Gud. Det var Jesus som var veiviseren for ham til dette nye møtet. Lonsdale beskriver i sin bok noen av de viktigste personlige

---

64 Lonsdale 2000: 56

65 Lonsdale 2000: 57

66 Lonsdale 2000: 59



bildene av Gud og Jesus som Ignatius ble preget av.<sup>67</sup>

Jesus er for det første den evige kongen. Videre er han ridderen, som kaller mennesker til å bli med i arbeidet med å utbre og erobre hele verden for sin Far. Jesus er også en omreisende forkynner og lærer. Jesus er han som forfekter fattigdom, han er vennen og han er trøsteren. Jesus er også mellommannen i domstolen til den hellig majestet.<sup>68</sup>

Disse bildene til Ignatius er symboler og de kan romme mange betydninger. Ignatius kopler bilder fra Bibelen og den kristne tradisjonen, sammen med bilder fra sitt eget miljø og erfaring, og i følge Lonsdale gjør han denne koplingen både assimilierende, tilpassende og utviklende.<sup>69</sup>

Etter å ha sett på noen sentrale gudsbilder til Ignatius, vil jeg nå beskrive noen sentrale teologiske *motiver* som han utvikler. Begge handler om forholdet mellom Gud og verden og motivene er svært grunnleggende for Ignatius sin tenkning.

Det første motivet hos Ignatius er at alle gode gaver av skapelse og frelse kommer synkende ned ovenfra. På samme måte som strålene kommer fra solen og vannet kommer fra sine kilder.

Det andre motivet, som er nært beslektet med det første, er forestillingen om at Gud er nærværende og aktivt handlende til stede på alle nivåer av det skapte. Ignatius sier det slik i sine åndelige øvelser: “in the elements giving them existence, in the plants giving them life, in the animals conferring upon them sensation, in humanity bestowing understanding”<sup>70</sup>

Begge disse motivene er selve fundamentet i de åndelige øvelsene som handler om ettertanke for å ta imot kjærlighet.<sup>71</sup> Ignatius ber den som jobber med øvelsene, om å se nøye på de gaver som de har fått fra oven. Videre skal man se på tegnene på Guds nærvær, i den store historien, og videre så i hans og hennes egen historie. Hensikten med denne øvelsen er å engasjere personen i en bevegelse av kjærlighet mot Gud:

*appreciating the gifts of God to me and the constant, faithful, creative and saving presence of God in the world and in my own life I will be moved to respond by offering all I have to*

---

67 Lonsdale 2000: 62

68 Lonsdale 2000: 70

69 Lonsdale 2000: 70

70 Lonsdale 2000: 81

71 Lonsdale 2000: 81

Ignatius vender ofte tilbake til dette grunnleggende motivet. Hans tanke er at hele vårt liv og alt det rommer, er en gave fra Gud. Og dette gjelder også alt liv som fyller hele verden. For Ignatius er hele det skapte universet en arena der Gud er nærværende, som skaper og frelser.

Et annet motiv som ligger i forlengelsen av dette, er at Gud er en Gud som jobber hardt på våre vegne. I alle skapninger på jorden, så opptrer Gud også som en som arbeider.

### **Gud forplikter seg av kjærlighet**

For Ignatius er Guds forpliktelse til menneskeheten og til verden, en forpliktelse av kjærlighet. Det er fordi Gud elsker verden at Gud gir rikelig ut av sine gaver. For Ignatius er ikke kjærlighet en romantisk følelse, det er først og fremst det å dele gaver. Han sier det slik i en av sine tekster: “the lover gives and shares with the beloved what he possesses, or something of that which he has or is able to give; and vice versa, the beloved shares with the lover”.<sup>73</sup>

### **Kjærlighet som gave og kjærlighet som gjensvar**

Denne samtalen eller dynamikken mellom kjærlighet som gave og kjærlighet som gjensvar er svært sentral i Ignatius sin teologi og også i hans åndelige øvelser. Den treenige Guds skapende og frelsende nærvær i verden må derfor ikke forstås totalitært, som noe som pålegges andre, mot deres egen vilje. Guds nærvær og handlinger må tvert imot ses på som en *invitasjon* der Gud selv ber mennesker om å samarbeide, både til deres egen frelse og til andres frelse. Gud ser ikke etter slaver, men etter partnere. Ignatius ser seg selv og andre som aktive, samarbeidende instrumenter i Guds hånd.<sup>74</sup>

Lonsdale hevder at kristen spiritualitet kan bli kritisert for å være verdensfjern og utelukkende ha fokus på evigheten og det neste livet. Den ignatianske spiritualiteten, som et hele, mener han imidlertid ikke kan ikke beskyldes for et slikt *ennå ikke-tyngdepunkt*.

Ignatiansk spiritualitet har selvsagt evighetsperspektivet med seg. En dag vil frelsen få sin fullendelse. Samtidig fokuserer den ignatianske spiritualiteten på at Gud nå er tilstede i denne verden. Gud kaller mennesket til å bli en samarbeidspartner og en medskaper, på et prosjekt som

---

72 Lonsdale 2000: 82

73 Lonsdale 2000: 83

74 Lonsdale 2000: 84

holder på i verden akkurat nå.

For Ignatius er det en nær sammenheng mellom det som skjer her og nå og det som skal komme i tidens fylde .<sup>75</sup> At Guds rike også er noe som skjer her og nå, kommer også til uttrykk ved at Ignatius anerkjenner strukturer og institusjoner som bærere av Guds gaver og Guds nærvær. Disse strukturene og institusjonene kan enten være nådefulle eller syndefulle, de kan fremme eller hindre Guds rike.

### **Guds godhet og visdom**

Lonsdale hevder at gudsattributtene godhet og visdom er særlig sentrale for Ignatius.

Guds godhet og visdom utdyper beskrivelsen av Guds kjærlighet og de gavene som kommer fra Gud. I forlengelsen av dette vektlegger Ignatius at Gud er til stede i denne verden, i historien og i enkeltmenneskers liv. Ignatius skjelner imidlertid mellom skaperen og det skapte. Gud er større og Gud er også annerledes enn det skapte.<sup>76</sup>

Samtidig er Gud blandet inn i denne verden på en reell og håndgripelig måte. Dette skjer imidlertid på en måte som er mulig nettopp fordi Gud også er annerledes. Gud er den andre og den transcendent. Ignatius sammenholder og fokuserer hele tiden på disse tilsynelatende motstridende funksjonene til Gud.<sup>77</sup>

For Ignatius var det Jesus som ledet ham til den treenige Gud. Kontemplasjonen av hva den treenige Gud gjør i verden ledet ham igjen tilbake til Jesus, og det ledet ham til å følge etter Jesus, i tjenesten for folket.

### **Den gang og nå**

Lonsdale løfter frem et viktig perspektiv, når han minner om hva vi kan og hva vi bør få ut av Ignatius i vår tid. Å nærme seg ignatiansk spiritualitet i dag, kan ikke bety at den moderne leser helt identisk skal overføre Ignatius sine Jesus- og Guds bilder til sitt eget liv. Bilder som ga mening for en 1500- talls basker, skal ikke være helt styrende, med mindre målet er å gå inn i en kunstig tidsboble.<sup>78</sup> Da er det viktigere å ha friheten til å finne og utvikle bilder av Jesus og den treenige Gud, som snakker til våre erfaringer og behov i vår tid, og også tillate at disse bildene kommer til

---

75 Lonsdale 2000: 84

76 Lonsdale 2000: 87

77 Lonsdale 2000: 87

78 Lonsdale 2000: 87

uttrykk.

I denne brytningen mellom tradisjon og fornyelse, mener Lonsdale det er viktig å hele tiden vende tilbake til kildene for våre bilder, nemlig de vi finner i skriften og tradisjonen. Når vi på denne måten går tilbake til kildene, tillater vi på samme tid at våre egne bilder av Jesus og treenigheten, blir utfordret, bekreftet og om nødvendig, også korrigert. Denne samtalen hjelper oss også til å holde sammen skriftens og tradisjonens gudsbilder, med våre egne erfaringer. Og slik kan en levende relasjon til Gud opprettholdes.

### 2.3.3. Tiden og valgene

Når et menneske er i ei tidsklemme, er det viktig å prioritere. Ordet *prioritere* betyr å gi fortrinn til noe fremfor noe annet. I møte med ignatiansk spiritualitet, er det et annet ord som er nært beslektet med ordet prioritere, og det er ordet eller fenomenet *å skjelne*. Det engelske ordet for evnen til å skjelne, eller å ha dømmekraft, er *discernment*, og det kommer fra to latinske ord *dis* som betyr *fra hverandre* og *cernere* som betyr *å skille*. Ordet rommer det å undersøke noe nærmere. Å bruke dømmekraften til å skjelne mellom sant og usant, mellom det som har livet i seg og det som ikke har livet i seg.<sup>79</sup>

### Å skjelne mellom åndene

Å skjelne mellom åndene, eller for å bruke det engelske begrepet; *discernment*, er et kjernebegrep i ignatiansk spiritualitet. Denne skjelningen er et hjelpemiddel i det daglige livet som kristen, der disippellivet handler om å forsøke å gi et gjensvar på den første kjærligheten som er fra Gud. Å gi et gjensvar fylt av sannhet og kjærlighet, og å gi denne responsen til Gud, mennesker og til omstendighetene. Det handler om å lete etter veier å leve ut det dobbelte kjærlighetsbudet, samtidig som man også innser at mennesket er ufullkomment.

<sup>80</sup> Det handler også om å lete etter den dype sannheten som ligger i evangeliet, implementere den i det personlige liv og la den bli den styrende kraften i livet.

### En relasjon av kjærlighet

Vårt forhold til Gud er en relasjon fylt av kjærlighet. Det innebærer også at relasjonen rommer det å overgi seg og slippe sin egen kontroll. Det betyr ikke at vi overlater ansvaret for oss selv og våre handlinger over på en annen. I stedet betyr det at mennesket velger å *samarbeide* med Gud.<sup>81</sup> Vi

---

79 Hughes 2003:103

80 Lonsdale 2000: 91

81 Lonsdale 2000: 90

tillater at Gud kan lede oss. Dette skjer imidlertid normalt ikke også uten en kamp. Og dette er forutsetningene for skjelningen og dømmekraften. Det handler om en vilje til å se og å verdsette tegnene på Guds kjærlighet til oss. Og som en respons på denne verdsettingen, også lytte til stemmen fra Guds ånd og å gå der Ånden vil lede. Vår søken og vårt liv leder oss derfor til å lete etter veier vi kan leve ut sannhet og kjærlighet i våre liv.

### **Hvordan skal Guds kjærlighet uttrykkes i vår tid?**

Omstendighetene skifter hele tiden. Evangeliet er ingen død bok, men en dynamisk størrelse. Derfor vil kristen kjærlighet og sannhet hele tiden bli kroppsliggjort og uttrykt i nye former.<sup>82</sup> Det er en kontinuitet med fortiden. Kontinuitet betyr imidlertid ikke bare repetisjon av det som har blitt gjort før. Det er viktig å finne nye veier til det å være en kristen. Vi må spørre om hvordan disippelskapet skal formes og leves ut i vår tid. Og her er åndelig dømmekraft eller skjelning mellom åndene helt sentralt.<sup>83</sup>

### **Å gi en respons på Guds kjærlighet**

Kort fortalt er skjelning kunsten å verdsette de gavene Gud gir oss og å oppdage hvordan vi best mulig kan respondere på den kjærligheten i det daglige livet. Det er en prosess med å finne sin egen vei på disippellivet, ut fra omstendighetene. Det er en måte å respondere på kallet om kristen sannhet og kjærlighet. Inn i en situasjon, som ofte preges av motstridende interesser, og der verdier og valg må foretas. Det er gaven som gjør det mulig å observere og vurdere de ulike faktorene i en bestemt situasjon, og å velge den handlingskursen som mest ekte svarer til vår lengsel og ønske om å leve etter evangeliet.<sup>84</sup>

### **Hva er det å finne Guds vilje i livet sitt?**

Å skjelne åndene er ofte nært beslektet med det «å finne Guds vilje». Men hvordan skal dette uttrykket *å finne Guds vilje* forstås? Noen ganger brukes uttrykket i betydningen at mennesket skal finne en stor himmelsk blåkopi av Guds vilje for verden, slik at mennesket skal overholde og gjøre det som er Guds vilje.<sup>85</sup> Mange kristne bruker mye energi på å finne det de tror er Guds vilje, og de blir bekymret når de kjenner at de ikke finner den.

I forlengelsen av dette mener Lonsdale at det er mange grunner til at det han kaller «management blåkopi-modellen» er lite tilfredsstillende. Den viktigste grunnen er at modellen i så stor grad

---

82 Lonsdale 2000: 90

83 Lonsdale 2000: 91

84 Lonsdale 2000: 91

85 Lonsdale 2000: 91

begrenser vår frihet. Omfanget av vår frihet blir begrenset til det å velge å passe inn, om vi liker det eller ikke, passe inn med det som Guds allerede har planlagt for oss.

### **Et gjensvar i frihet**

Lonsdale mener at det finnes en bedre tilnærming til det å finne Guds vilje. Og han ser dette i sammenheng nettopp med det å skjelne åndene. I denne tilnærmingen handler det om å gi en større verdi til vår dyrebare gave av frihet. Gud vilje til oss er at vi skal lære å svare i frihet på Guds kjærlighet til oss. Vi skal i frihet gi form til både vårt individuelle liv og til livet i fellesskap.

Det ligger i dette perspektivet en dyp tillit til at Gud har gitt oss hjelpemidler til en ansvarlig utøvelse av vår frihet og Guds vilje er at vi skal utøve vår frihet ansvarlig og godt. Et slikt ansvar utøves nettopp ved å velge det som åpent og ærlig ser ut til å være den beste retningen på handlingen, ved å bruke alle tilgjengelige hjelpemidler og sett ut fra de gitte omstendighetene.

Det betyr at Guds vilje ikke forstås som at vi må overholde noen blåkopi av Guds tanke. Tvert imot så åpner denne tilretteleggingen av disippellivet for en stor grad av frihet. Det tenkes stort om den muligheten som Gud har gitt til å kunne erfare Guds nærvær og gaver, og til å skjelne mellom det skapende og det destruktive i livet.

Innenfor en levende relasjon med Gud kan man skjelne mellom åndene. På den måten kan dømmekraften være en hjelp til å utøve vår frihet med de valgene som vi gjør, og på den måten finne Guds vilje for oss.<sup>86</sup>

### **Ignatius sitt eget liv og evnen til å skjelne**

Kanskje vil det hjelpe oss å gripe relevansen i det å skjelne, ved å se på hvordan denne praksisen ble brukt i livet til Ignatius selv. Det var ikke fra bøker eller samtaler med mennesker at Ignatius kom i gang med åndelig skjelning. Det var i stedet ved å legge merke til og reflektere over sine egne erfaringer.<sup>87</sup>

Under opptreningsperioden med sine skadede knær, oppdaget han at de ulike valgalternativene han hadde for fremtiden, fremkalt ulike responser inne i ham.<sup>88</sup> Tanken på å leve sitt idealiserte liv, som en romantisk dagdrømmer, gjorde ham trist og misfornøyd, selv om det livet i og for seg kunne

---

86 Lonsdale 2000: 92

87 Lonsdale 2000: 93

88 Lonsdale 2000: 92

være behagelig. På den annen side; tankene på å bryte opp og gjøre ting for Gud, det fylte ham med dyp glede, han ble takknemlig og i godt humør. Det ble han selv om dette valget kunne innebære vanskeligheter og smerte.

Ignatius la merke til disse to ulike følelsene, og også hvilken retning følelsene ledet ham i. Han reflekterte over dette og konkluderte med at Gud talte til ham hva han skulle gjøre. Gud talte til ham gjennom hans erfaringer. Slik ble det for Ignatius. Han brøt opp til det som skulle bli både et nytt kapittel i hans liv og en nytt kapittel i kirke og teologihistorien.

### **Gud taler til oss gjennom våre erfaringer**

Prøving av åndene i hverdagslivet involverer oss i en prosess der vi siler våre daglige erfaringer ved å legge merke til og reflektere regelmessig over vår følelsesmessige respons til Gud, til livet og til livets hendelser.<sup>89</sup> Det betyr f.eks. å legge merke til situasjoner og hendelser, der vi erfarer glede og sorg, fred eller uro, tiltrekning, eller et skifte, en åpning ut til andre, eller en innsnevring i oss selv, en følelse av Guds nærvær eller fravær, kreativitet eller destruktivitet. Hensikten ved å observere og å reflektere over disse mønstrene på responser, er at de utdyper vår forståelse av oss selv. Mønstrene kan for hver og en av oss, vise hvor vår kristne bane eller vei ligger. Med uttrykket vei eller bane menes det stedet hvor Guds Ånd leder.<sup>90</sup>

Åndelig skjelning handler om å skjelne mellom to valg eller muligheter, som begge tilsynelatende er moralsk gode. Målet med prosessen er å komme frem til hva som er det rette og beste valget ut fra omstendighetene. Og så når valget er tatt, kan det vise seg at den ene kursen var bedre enn den andre.

### **Hvordan bruke gammel terminologi i ny tid?**

Terminologien «å skjelne åndene», er fra tiden før fremveksten av den moderne psykologien.

Ignatius er preget av sin samtids syn på følelser og hvor opphavet til følelsene kom fra. De gode følelsene kom fra Gud og de onde følelsene kom fra djevelen. Lonsdale mener at vi i vår tid ikke trenger å akseptere dette mer teoretiske fundamentet, for å tro på og praktisere skjelning av åndene. Samtidig er det viktig i vår tid, når vi bruker termen *å skjelne åndene*, at det er en bevissthet på hva som ligger i denne termen og hva den ikke rommer i vår tid.<sup>91</sup>

---

89 Lonsdale 2000: 95

90 Lonsdale 2000: 95

91 Lonsdale 2000: 96

## **Ulike følelser i løpet av en dag**

I løpet av en hel dag opplever vi en kontinuerlig strøm av følelsesmessige bevegelser. Mennesket har ulike måter å ta imot disse på. Noen av våre lengsler og responser er mer overflatiske. Vi registrerer dem, blir berørte av dem, men de engasjerer oss ikke personlig. En slik kortvarig følelse kan f.eks. komme ved å se på en film eller høre et musikkstykke.

Andre tilstander av følelser er imidlertid mye dypere og mer betydningsfulle. I forhold til å skjelne åndene, er det dette mer *dypere laget* av følelser som er av interesse. Det er følelsene som virkelig påvirker vår atferd. Det er områdene hvor vårt følelsesliv og Guds Ånd møtes. Stedet som former og skaper forpliktelser, og leder til fundamentale valg og retning i livet. Skjelningen er i hovedsak konsentrert om disse betydningsfulle områdene av vårt følelsesliv.

## **De dypere følelsene**

Disse tilstandene av dypere følelser kan bli fremkalt av hendelse eller mennesker i den ytre verden, eller de kan komme fra våre egne tanker, forestillinger, drømmer og vår egne indre verden.

Noen ganger kan opphavet til følelsene ha en mer fysiologisk grunn. Ofte vet vi ikke helt hvor følelsene kommer fra, eller hvorfor vi føler som vi gjør. I åndelig skjelning er det imidlertid ikke opphavet til følelsene som er i fokus. Det sentrale er mer den *åndelige fortolkningen* av følelsene og *vurderingen* av følelsen, og særlig dette spørsmålet: I hvilken retning beveger følelsene oss? <sup>92</sup>

## **To motstridende følelser**

Ignatius identifiserte to motstridende typer av følelser, to ulike affektive bevegelser i våre erfaringer. Følelsene er motstridende, fordi når de påvirker oss, så beveger de oss i motsatte retninger. Disse motsatte følelsene er trøst og følelsen av å være ulykkelig. De engelske uttrykkene er consolation og desolation. <sup>93</sup>

## **Trøst**

Lonsdale beskriver trøst som enhver følelsesmessig bevegelse eller tilstand som trekker oss til Gud. Den hjelper oss til å bli mindre opptatt av oss selv, og mer åpne mot andre, i sjenerøsitet, tjeneste og kjærlighet. Hovedfunksjonen til det vi med en samlebetegnelse kan si er følelsen «trøst», er at det skjer en bevegelse mot vekst, kreativitet og en fylde av liv og kjærlighet. Følelsen trøst trekker oss

---

92 Lonsdale 2000: 97

93 Lonsdale 2000: 97



mot en dypere, virksom, sjenerøs kjærlighet til Gud og til andre mennesker og den leder også til en rett kjærlighet av oss selv.

### **Ulykkelig**

Følelsene og de affektive bevegelsene som plasseres under samlebetegnelsen ulykkelig eller ensom, er kontraster til disse. Det typiske ved denne følelsen er at de synes å trekke oss bort fra Gud og ting som har med Gud å gjøre. De leder oss til å bli selvsentrert, innelukket og likegyldig til Gud og andre mennesker. Disse følelsene leder oss i en annen og motsatt retning enn følelsene ved trøsten. Lonsdale skriver at denne følelsen kan gjenkjennes f.eks. som et indre depressivt mørke, eller en rastløshet. Livet opphører å ha mening, Gud og andre mennesker synes ikke å bety noen ting. Det er en lammende følelse av mislykkethet, skyld og selvhat, og det kan true med å drive oss i en nedadgående spiral av å forsømme oss selv, andre mennesker og Gud.

Vi kan også erfare andre tilstander av følelser og bevegelser som later til å underminere vår kapasitet til tro, håp og kjærlighet, og det leder oss inn i destruktiv former for atferd mot andre og mot oss selv.<sup>94</sup>

### **Hvilken retning leder følelsen meg?**

Det avgjørende spørsmålet i prosessen med å fortolke og vurdere våre følelser i skjelningen av åndene, er ikke så mye det å få tak på hvor følelsene eller bevegelsen kommer fra. Kunnskap om dette kan selvsagt være verdifullt. Fokus er heller ikke på hva selve følelsen er. Det viktige er å få tak på hvilken retning følelsene leder. Følelsene er ikke i seg selv hverken skapende eller ødeleggende. Men om mennesket begynner å handle etter en destruktiv følelse, vil det bli destruktivt både for den enkelte og for andre.

### **Vurderingen må skje i lys av en større sosial sammenheng**

Er denne skjelningen da bare noe som skjer inne i det enkelte menneske?

Lonsdale presiserer at det er svært viktig å huske at i åndelig skjelning så foregår både fortolkning og vurdering av den åndelige verdien av affektene hele tiden innenfor rammen av en større sosial kontekst.<sup>95</sup> De ulike følelsene eller affektive bevegelsene, må derfor hele tiden ses i sammenheng med de omgivelsene som mennesket lever innenfor.

---

94 Lonsdale 2000: 98

95 Lonsdale 2000: 99. Her gir Lonsdale to eksempler på hvordan samme følelse kan tolkes ulikt, ut i fra ulik kontekst.

## Hva kan hindre det å lytte til Guds ledelse?

Lonsdale har et realistisk syn på at det å lytte etter Guds stemme er en praksis som også er forbundet med mange hindringer. I boken sin *Dansa til andens musikk, om kunsten att välja*, tar han for seg disse hindringene. I forhold til bærekraftig spiritualitet mener jeg det også er viktig å snakke om det som er vanskelig og at det ikke nødvendigvis er enkelt å praktisere alt som er viktig. Jeg vil derfor nå kort gjengi hva som kan hindre det å lytte til Guds ledelse.<sup>96</sup>

For det første er det det han kaller *fysiske* faktorer. Mennesket er en helhet, og sykdom eller kronisk trøtthet vil virke inn også på relasjonen til Gud. Også mangel på *tid* kan ha negativ innvirkning på det å lytte etter Guds ledelse, samtidig som altfor god tid også kan hindre en i å fatte en beslutning.

*Psykisk sykdom* kan også forstyrre og forvrengte arbeidet med å lytte etter Guds ledelse.

Videre er *bindinger* og *avhengigheter* av ulikt slag også med å begrense friheten i det å leve etter Åndens ledelse. Det å være låst eller rigid i sine egne tankebaner, er også noe som kan hindre den nødvendige fleksibilitet til å lytte etter Ånden og også lytte til andre menneskers tanker og meninger. Mangel på fantasi gjør også at man kan sitte fast i ett perspektiv og hører da ikke når Ånden roper etter forandringer.

En annen hindring kan være at *kulturen* eller *trosmiljøet* har påvirket mennesket til å legge lokk på følelsene. Resultatet av dette er at mange mennesker har store problemer med virkelig å være i kontakt med sine virkelige følelser. De lever for en stor grad oppe i hodet og tankene.

Andre hindringer kan være lavt *selvbilde*, *redslar* av ulike slag, *sosiale* og *kulturelle* faktorer som f.eks. politikk og ideologi. Også *teologiske* faktorer som gudsbilder eller kirkesyn kan hindre Åndens ledelse. Gir jeg Gud et gjensvar som er fylt av redsel eller glede?

Til sist kan også *bønnepraksiser* være med å hindre det å lytte etter Guds ledelse. Hvis bønn blir det samme som å si opp ferdige ord, eller det forstås som å samtale med Gud, blir det ikke stort nok rom til å lytte etter den andre. Gud kommer ikke til orde. Eller om bønnene bare blir hengende fast i hodet og ikke engasjerer hele følelseslivet, vil det også forvanske det å lytte etter åndene.

## Hvordan leve med hindringene?

I møte med disse hindringene, spør Lonsdale hvordan det likevel er mulig å praktisere god

---

96 Lonsdale 1996: Fra s. 129-151

dømmekraft i forhold til det å velge etter Guds vilje. Han hevder at alle mennesker som lever ærlig, vil kjenne seg igjen i mange av disse begrensningene. Hvordan er det mulig å håndtere alle disse hindringene, og likevel lytte etter Åndens ledelse? Lonsdale svarer på det i tre punkter.

### **Tillit**

For det første er det viktigste å stole fullt og fast på Gud. Gud kjenner våre begrensninger bedre enn det vi selv gjør. Om vi lever med så mye åpenhet, tillit og ærlighet vi kan stille opp med, får vi stole på at Gud « kan och vill lotsa oss i hamn på besta sätt, även om det inte alltid går som vi väntat oss». <sup>97</sup>

### **Realisme**

For det andre bør man fra begynnelsen av regne med blokkeringer og hindringer av ulikt slag, og holde utkikk etter dem. Alle mennesker lider av begrensninger og ensidigheter. Det i seg selv leder til at alle har ulike typer av blokkeringer. Det er imidlertid også viktig å registrere blokkeringene, fordi de er *naturlige* i prosessen med det å skjelne Guds vilje. Vi kalles til å ferdes nede på dypet i våre hjerter.

*Det avslöjar våra mest grundläggande begär och böyelser och hurdana våra viktigaste relationer är: till Gud, världen och oss själva. I ett sådant sammanhang är det inte konstigt att motstånd och blockeringar dyker upp. Derfor er det ikke underlig at motstand og blockeringar dyker upp.* <sup>98</sup>

### **Å erkjenne hindringene**

Å erkjenne hindringene når de viser seg, og ta hånd om dem som best en kan, er den tredje viktig handlingen, enten skjelningen er en individuell sak eller den foregår i et fellesskap. Noen ganger kan selve innsikten om et hinder, og det at den erkjennes, være et stort steg på veien til å overvinne det. Noen ganger blir kampen mot disse hindringene et langtidsprosjekt, mens andre ganger kan det ta kortere tid. Lonsdale avslutter sin refleksjon over hindringene med disse håpefulle ordene, og minner også om at en medvandrer eller sjelesørger kan være til god hjelp nettopp i møte med de ulike hindringene som begrenser vår relasjon til Gud, oss selv og vår neste.

*Men inget hinder är totalt immunt mot Guds ande. När vår ande väl insett hindrens natur kan den ofta, ledd och stödd av Guds kärlek, finna vägar att hävda sin rätt til*

---

<sup>97</sup> Lonsdale 1996: 149

<sup>98</sup> Lonsdale 1996: 150

*frihet, till och med inför de mest skrämmande hinder.*<sup>99</sup>

### **En foreløpig sammenfatning av å skjelne og å søke Guds vilje.**

Proessen med å skjelne åndene handler om å se og å sile vår nåværende og fortidige erfaring, legge særlig merke til hendelser, mennesker og situasjoner som er assosiert med eller fremkaller stemninger eller følelser av trøst eller ulykkelighet. Når vi ser på fortiden og den umiddelbare fremtiden på denne måten, så er formålet med skjelningen å hjelpe til å ta valg som oppmuntrer og som bygger på de hendelser og situasjoner som er forbundet med trøst.

Lonsdale fremhever at grunnen til at en kan bruke en slik metode i arbeidet med veivalg, er at det er karakteristisk for Guds Ånd å produsere eller å lage trøst. Det er knyttet til selve Guds Ånds vesen å jobbe for det som er livgivende, kreativt, fylt av glede, fredfullt, osv. Altså alt det som vi kaller for åndens frukter.

Våre fortidige erfaringer av trøst, kan på denne måten vise oss tider i livet vårt da Ånden har vært i arbeid i våre liv. Og i nåtid og fremtid, kan vår bane av sannhet og vekst i disippelskapet være å velge de retningene av handling, som bringer trøst. Dette er da en livgivende måte å respondere på åndens ledelse.<sup>100</sup>

### **Følelsernes plass**

Men hvordan skal følelseslivet vektes opp mot andre viktige deler av et menneskes liv?

Ignatius var selv opptatt av at følelsen også måtte ses i forhold til andre faktorer. Han var bevisst at det er noe som f.eks. heter *villedende trøst*.<sup>101</sup> Om en følelse villeder til en feil retning, da skal man systematisk gå tilbake igjen til det punktet der ting begynte å gå galt. Dette kan da avsløre bedraget bedre for fremtiden. Et annet middel man kan bruke er å fortelle en annen hva som er i ferd med å skje. Da kan den andre personen være med å se på situasjonen med den nødvendige objektivitet og avstand.<sup>102</sup>

Lonsdale minner avslutningsvis om at kristen skjelning av åndene hverken er en mekanisk eller en automatisk prosess. Det å ta beslutninger i en bestemt anledning, basert på skjelning, forutsetter en levende relasjon med Gud og et daglig liv der mennesker prøver å gi respons og selv være

---

99 Lonsdale 1996: 151

100Lonsdale 2000: 100f

101Lonsdale 2000: 102

102Lonsdale 2000: 102

### **2.3.4 Kallet- det samme for geistlige og leke?**

Lonsdale har et eget kapittel i boken sin om forholdet mellom geistlige og leke kristne. I forhold til luthersk teologi handler dette om alle kristnes frihet og ansvar til å være prester, eller det vi kaller for det *allmenne prestedømmet*. Jeg synes Lonsdales refleksjoner omkring dette er interessante og relevante også med henblikk på problemstillingen min. Derfor vil jeg referere noe av hans hovedinnhold omkring dette temaet.

### **Ulike konsepter for disippelliv?**

Er det slik at Ignatiansk spiritualitet utvikler ett konsept for de som er geistlige og et konsept for de leke medlemmene i kirken? Altså at det finnes en modell for dem som arbeider på heltid i kirken og en modell for de som har et vanlig sivilt yrkesliv, eller på annen måte lever utenfor et ordens eller geistlig liv?

Lonsdale hevder i sin bok at kirkehistorien er fylt av slike holdninger og praksiser. Han hevder videre at en slik delt tilrettelegging ikke treffer sentrum i det som er det kristne livet og det felles kall, nemlig et liv som Jesu disipler. Det er ikke mer verdifullt å arbeide på full tid i en kirkelig stilling enn å arbeide utenfor kirken. Likevel kan mange leke medlemmene kjenne seg underlegne og 2. klasses kristne, fordi de ikke har blitt anerkjent som likeverdige medlemmer i kirken.<sup>103</sup>

### **Bønn og idealer**

Lonsdale imøtegår det han hevder er en populær antakelse, nemlig at mere bønn betyr mere vekst og hellighet.<sup>104</sup> Premisset i en slik tankegang er at for å være en hellig person, må man være lengre perioder i bønn, og at hvor lenge man ber på en måte også avspeiler graden av hellighet. Lonsdale mener noe av bakgrunnen for et slikt syn ligger i hvilke idealer som er blitt løftet frem. Troende som etter sin død har blitt kanonisert, har i perioder av sitt liv brukt mye tid på bønn, og nettopp denne siden ved deres liv har da blitt sterkt betont og løftet frem som eksempel til etterfølgelse for andre.

Lonsdale mener at effekten av en slik modellering blir at leke medlemmer igjen nedvurdere seg selv. Selv om de ikke har tid til lange perioder med bønn, så kan lekfolk kjenne på skyld og

---

<sup>103</sup>Lonsdale 2000: 190

<sup>104</sup>Lonsdale 2000: 191

engstelse, og også kjenne seg som andre klasses kristne. Dette bunner da i den vanlige antakelse at hellighet og fullstendig overgitt disippelliv ikke er mulig uten regelmessige lange perioder med bønn.<sup>105</sup>

### **Bønn og hellighet**

I følge Lonsdale setter imidlertid den ignatianske tradisjonen et kritisk spørsmålstegn ved en slik måte å tenke og tro på. Det er ingen automatisk sammenheng mellom tidsbruk på bønn og vekst i hellighet. Bønn, disippelskap og hellighet henger naturligvis sammen. Men vekten i den ignatianske tradisjonen ligger på det å oppdage og å respondere på Guds nærvær og handlinger slik de kommer til uttrykk i *omstendighetene til hverdagslivet*.

Bønn er åpenbart nødvendig for en slik måte å leve på, men både mengden og formen som hver enkelt bruker til bønn, blir et spørsmål om personlig valg. Det viktige er at bønningen skal integreres sammen med resten av livet.

### **Et realistisk livsmønster**

En av de viktige overveielser når vi velger hvor mye vi skal be og hvordan vi skal be, er derfor knyttet til det å bestemme seg for hvilket livsmønster som er realistisk å leve etter, sett i lys av de omstendighetene og rammene vi lever innenfor. Lonsdale sier det på denne presise måten:

God does not set us goals and programmes which we cannot actually achieve.

God comes to us and we live out our Christian discipleship in and through the real circumstances of every day, and it is within those same circumstances that God makes us holy.<sup>106</sup>

Lonsdale mener det er uheldig hvis spiritualiteten til lekfolk blir en tilpasning eller en utvannet versjon av den spiritualiteten som er i klostrene. Det finnes mange historier om lekfolk som har fått hjelp av modeller fra klosterlivet. Likevel kan det bli uheldig om en modell fra klosterlivet overføres til livet i hverdagens jordsmonn. Virkningen kan bli at modellen ikke fungerer, og lekfolket kan da fort ende opp med å anklage seg selv for å ikke være ivrige eller disiplinerte nok. Men grunnen til at modellen ikke virker, er trolig at modellen er laget for et helt annet miljø enn et vanlig hverdagsliv.

---

105Lonsdale 2000: 191

106Lonsdale 2000: 191

Lonsdale fremholder at modeller fra klosterlivet kan være gode, men et disippelliv og et hellig liv for leke kristne er ikke uttrykk for mindre overgitte versjoner av det kirkelige og monastiske liv. Modellene for det leke disippellivet må istedet oppstå der de leke kristne lever sitt liv, nemlig innfor de aktuelle, mangfoldige omstendighetene.<sup>107</sup>

### **En spiritualitet med appell i dag**

Hvorfor har Ignatius sin tilnærming til spiritualitet en slik fleksibilitet og bred appell i dag? Jeg avslutter bidraget til Lonsdale med å referere hans synspunkter på nettopp dette.

For det første så bryter den med skillet mellom leke og geistlige, for istedet å rette fokus mot menneskets fundamentale relasjon til Gud, andre mennesker og den skapte verden som Gud har plassert oss i. Dernest så oppmuntrer Ignatius sin tilnærming til en nær og personlig kontakt og engasjement til personen Jesus. For det tredje gir ignatiansk spiritualitet hjelpemidler for hver enkelt til å finne Gud i alle ting, til å respondere på hvordan Guds ånd leder mennesket innenfor rammen av omstendighetene til hennes og hans unike liv, hvor komplekse og fylt av lidelse og smerte de enn kan være. Disse kvalitetene er til sammen frøene til disippelskapet og veksten i hellighet.<sup>108</sup>

Hvordan er det mulig å erfare Gud innenfor rammen av et hverdagsliv? Hvordan ser vi sporene etter Guds nærvær, innenfor det helt ordinære vanlige hverdagslivet? Noen erfarer mangel på tid, andre erfarer mangel på frihet og muligheter til å tenke på seg selv. Dette store spørsmålet ligger egentlig hele tiden under som en rød tråd i denne oppgaven. Jeg velger nå å ta dette spørsmålet litt videre, når jeg som en avslutning på analysen av noen sentrale teologiske stemmer gir ordet til Gerhard W. Hughes, engelsk forfatter og jesuittprest.

#### **2.3.5 Om å se Gud i alle ting**

Gerhard W. Hughes beveger spiritualiteten og troslivet bort fra den enkelte troende og setter det inn i verden og en større sosial sammenheng. Jeg mener dette er et perspektiv som også er svært viktig for bærekraften til en sann spiritualitet. Også for den troende, som lever i en ramme av et familieliv, er livet utenfor familien av interesse. Jeg velger nå derfor å presentere noe av det jeg finner særlig relevant hos Hughes.

---

107Lonsdale 2000: 192

108Lonsdale 2000: 193

## Kjennetegn på ekte spiritualitet

Huges presenterer fire kjennetegn på det som han mener er vesentlige kjennetegn på ekte spiritualitet.<sup>109</sup> Det første kjennetegnet kaller han *det intra-personlige*. Det handler om måten vi forholder oss til vårt eget indre. Humør, følelser, sinnsbevegelser og vår mentale tilstand. Hughes mener dette kjennetegnet på en måte er det viktigste, fordi kilden til vår oppførsel ligger i våre følelser og tanker. Måten vi forholder oss til oss selv på, styrer måten vi er på i forhold til andre. Vår indre tilstand er veldig viktig, men vi kan trekke feile slutninger om den åndelige helsen, om vi isolerer denne også fra andre kjennetegn. Huges fremhever dette på denne konkrete måten:

*Tenk deg at du spør meg hvordan jeg ber, og jeg sier at "bønnetiden min er den viktigste og mest dyrebare tiden i livet mitt. Den fyller meg med fred og glede. Jeg ber ofte, og det er alltid til hjelp for meg." Hvis vi tar for gitt at jeg snakker sant, ville dette nødvendigvis bety at jeg har en sunn spiritualitet?*<sup>110</sup>

Et annet kjennetegn for å vurdere spiritualiteten er vårt forhold til vår nærmeste omgangskrets av familie, venner, slektninger og arbeidskolleger. Hughes kaller dette for *det inter-personlige*, og han konkretiserer det på denne måten

*Tenk deg at du spør meg om de inter-personlige forholdene mine, og jeg svarer: "de er en udugelig gjeng. Jeg kan ikke fordra de aller fleste av dem, og jeg har ikke snakket med dem på flere år."*<sup>111</sup>

Huges mener at relasjonene ikke trenger å være harmoniske for at de skal uttrykk en ekte spiritualitet. Han sier at de tvert imot også kan være smertefulle. Det viktige er likevel at vi forsøker å la Gud være kjærlighetens og barmhjertighetens Gud også for de som er i omgangskretsen.

Huges sitt tredje kjennetegn for å etterprøve spiritualiteten handler om forholdet til *det sosiale rommet*. Her beveger Hughes spiritualiteten ut fra det nærmeste fellesskapet og sier at den må også prøves i forhold til hvordan den virker i møte med den større verden. Han gir følgende eksempel:

*Hvis du fortsetter å snakke med meg om mitt åndelige liv, forteller jeg deg kanskje at foruten*

---

109 Hughes 2003. For en oversikt over dette; se s. 55-59

110 Hughes 2003: 56

111 Hughes 2003: 56



*de fortreffelige bønnene mine, er forholdet til min nærmeste omgangskrets nå også veldig godt. "Ikke nok med at vi kommer veldig godt overens, men nå arbeider vi også sammen i et verdensomspennende eksportselskap som Gud har velsignet med en framgang langt utover det vi noensinne hadde våget å håpe og drømme om". Hvis vi antar at spiritualiteten din er så godt utviklet at du fremdeles orker å høre på meg, svarer du kanskje: "Og hva er det dere eksporterer?" Hvis jeg svarer "landminer", da har jeg mislyktes i det tredje kjennetegnet, "det sosiale".*<sup>112</sup>

Det fjerde kjennetegnet på en sann spiritualitet, knytter Hughes til forholdet til miljøet. Det innebærer en økende forståelse av at vi er i slekt med hele skaperverket, med dyr, planter, skoger, elver og hav. Hughes sier det på denne måten:

*Som enkeltmennesker, som grupper, som nasjoner og som kirke må vi la Gud være Gud for oss og gjennom oss. På den måten kan vi utvikle en økende forståelse for miljøet, som må komme til uttrykk gjennom barmhjertighet i stedet for grådighet.*<sup>113</sup>

### **Rett oppmerksomheten mot Guds nåde**

Hughes sier at vi må være varsomme når vi ser på vår egen spiritualitet i lys av disse kjennetegnene. Vårt forhold til Gud avhenger ikke av hvor godt vi presterer, men det som betyr noe er vår tro og tillit til Gud som kilden til vår godhet. Videre sier han at det å være klar over og også erkjenne egne feil, er et tegn på Guds nåde. Hughes mener det er viktig at vi mer og mer retter oppmerksomheten mot Gud, for da vil Gud mer og mer også bli barmhjertighetens Gud for meg og gjennom meg.<sup>114</sup>

### **Sammenfatning**

I dette hovedkapitlet har jeg beskrevet nærmere spiritualitetsbegrepet og jeg har også trukket frem hva som særlig kjennetegner kristen spiritualitet i vår tid. Dette første delkapitlet fungerte som et bakteppe for den videre analysen av det teologiske materialet.

I analysen av både den lutherske og den ignatianske tradisjonen fant jeg ressurser som er med og styrker og anerkjenner hverdagslivet som en arena der det kristen livet leves. Begge tradisjonene legger stor vekt på at mennesket er i stand til å gi et gjensvar på Guds kjærlighet med sine liv.

Jeg synes at begge tradisjonene har et realistisk bilde av hva det vil si å være et menneske i verden,

112 Hughes 2003: 57

113 Hughes 2003: 58

114 Hughes 2003: 58

med de begrensninger og de muligheter det setter for å leve et liv som en Jesu etterfølger.

### **Fra bøkene og inn til det levde livet**

Jeg har flere steder i denne oppgaven flettet inn små setninger fra konfidenter eller fra litteratur.

Ordene hjelper til å holde fokus på virkeligheten, slik den kan oppleves og erfares.

Jeg har kjent at ordene har kalt fram både smilet og gjenkjennelsen. Men ordene har også vekket en sårhet som jeg kan kjenne igjen både i eget liv og i møte med andre småbarnsforeldre; de høye

kravene og idealene som er der, den harde indre kritikeren som holder på med sin

kommentatorjobb; erfaringen av alle ting som skal gjentas. Hvor er så Gud midt oppe i alt dette?

Det er i møte med denne type av livserfaring at det teologiske materialet skal drøftes opp mot

relevans og bærekraft. Etter en tekst av Lena Bergström, er det så drøftingen av materialet som blir

det neste steget i oppgaven.

## **Kyrie for slitne småbarnsforeldre**

*Gud.*

*Jeg bekjenner for deg at jeg i dag:*

*Ikke tok trappen i stedet for heisen.*

*Drakk for mye kaffe.*

*Så unødvendig mye på fjernsyn.*

*Ikke trente og var sunn.*

*Ikke vannet blomstene.*

*Lagde pølser og spaghetti til middag- igjen.*

*Glemte å tøye ut, og ikke gidder å gjøre det nå.*

*Ble sint da "ingen" hadde ryddet ut av oppvaskmaskinen.*

*Kjeftet på barna da jeg hentet dem i barnehaven.*

*Fortsatt har julegardinene oppe.*

*Satt for lenge ved datamaskinen.*

*Ikke stimulerte barna til å leke morsomme leker.*

*"Glemte" å ta den viktige telefonen i dag- igjen.*

*Ikke var så fornøyd, selv om jeg har god grunn til å være det.*

*Leste en roman i stedet for Bibelen.*

*Ikke vasket bilen.*

*Har gått opp én kilo på en uke.*

*Tok for mye sukker på frokostblandingen.*

*Ikke lære barna å like brokkoli mens de var små.*

*Bannet høyt da jeg ikke fant bilnøklene.*

*Har mye rot i skapene.*

*Kjørte uten bilbelte til barnehaven, mens barna ikke så på.*

*Og så videre.*

*Gud,*

*Det er så mye jeg skammer meg over.*

*Jeg klarer ikke alt, selv om*

*Jeg er så flink at jeg skammer meg over det også.*

*Den tyngden som ligger på meg er tom tyngde.  
Vil du løfte overkravene av skuldrene mine?  
Vil du frelse meg fra mine falske idealer?  
Vil du verne meg mot min egen ubarmhjertighet?  
Vil du helbrede min redsel for hele tiden å gjøre noe galt?  
Si, ja, at du vil gjøre det...*

*Gud.*

*Den virkelige tyngden som finnes i meg,  
den som trekker meg mot avgrunnen  
og hindrer meg i å elske.  
Jeg vil at Du tar den tyngden i dine hender.  
Jeg vil at din Sønn's blod skal renne og rense der.  
Jeg vil bli helbredet og tilgitt der.  
Rens meg innvendig,  
Så jeg kan se Deg og mine nærmeste  
litt tydeligere.  
Amen.<sup>115</sup>*

### **3. En drøfting av materialets relevans**

Avhandlingens problemstilling er denne:

Hvordan leve med en bærekraftig spiritualitet innenfor rammen av et familieliv, og hva kan noen utvalgte teologiske stemmer si inn i denne samtalen?

Jeg vil nå drøfte materialets relevans i forhold til dette. Nedenfor vil jeg gjøre mer rede for gangen i drøftingen.

#### **3.1 Hvilken bærekraft har det teologiske materialet?**

Jeg har nå presentert et teologisk materiale som har sine røtter fra 1500-tallet. Hva kan disse tradisjonene si inn i vår virkelighet? Vi som lever i en helt annen tid og på mange måter også under helt andre livsbetingelser? Jeg vil i denne delen av oppgaven drøfte nærmere hvilken betydning en luthersk og en ignatiansk teologi kan ha for det å leve med en bærekraftig spiritualitet i møte med

---

115 Bergström 2003: 64-66

hverdagslivet. Men aller først vil jeg sette materialet jeg har beskrevet opp imot de aktuelle strømningene innenfor kristen spiritualitet som jeg beskrev i kapittel 2.1. Et det mulig å si noe om hvordan materialet lander i forhold til disse strømningene? Det er ikke grunnlag for altfor detaljerte eller bastante slutninger i forhold til dette. Det blir mer tale om å antyde noen funn.

### **Sentral og fleksibel**

For det første virker både den lutherske og den ignatianske teologien å være *både* sentral og fleksibel. Med det mener jeg at begge tradisjonene er tydelig forankret i tilliten til at den treenige Gud er en Gud som viser seg frem i historien. Denne åpenbaringen er blitt registrert og bevitnet og den blir båret videre i historien av Kirken. Inkarnasjonen er et sentrum i begge tradisjonene. Og nettopp det at Gud blir menneske i verden, gjør at tradisjonene også er åpne og fleksible i møte med en ny tid.

Hvordan er det Guds kjærlighet skal inkarneres i vår tid? Hvordan er det den skal komme til et synlig uttrykk? Jeg opplever at både den lutherske og den ignatianske tradisjonen som jeg har sett på i denne oppgaven, har dette i sitt sentrum.

For det andre synes jeg at jeg finner mange av strømningene fra aktuell kristen spiritualitet igjen også i min materialanalyse. Vektleggingen på erfaringen, de kristne praksisene, balansen mellom hvile og arbeid, fokus på hverdagslivet, vekten på det relasjonelle, ønske om å være ekte menneskelig, økumenisk, vekten på miljø og kontekst, en betoning av helhet, kreativitet og estetikk og til sist denne store linjen med en bevegelse fra det bofaste til det mer søkende.

Det har vært spennende å se hvordan f.eks. tekster fra både Martin Luther og Ignatius av Lojola er svært aktuelle og preger mye av den sentrale kristne spiritualitet også i vår tid.

### **Hverdagslivet**

I forhold til min problemstilling synes jeg det er særlig interessant å registrere at fokuset på hverdagslivet har fått større oppmerksomhet. Hverdagen er det stedet der vi blir konfrontert med illusjoner og paradisdrommer. Det er her vi møter både aldring, død, sykdom og lidelse. Kanskje kan nettopp denne konfrontasjonen med illusjonene paradoksalt også styrke mennesket, og åpne opp for en samtale eller en forhandling med Gud om hvordan livet erfares. Når lidelsen og spørsmålene kommer, kan mennesket, som en Job eller Jakob gå i rette med Gud, klage sin nød i en ærlig og usensurert samtale.

Etter disse innledende refleksjonene vil jeg nå drøfte nærmere hvilke ressurser en luthersk og en ignatiansk teologi kan bringe inn til det å leve med en bærekraftig spiritualitet i møte med hverdagslivet. Jeg vil starte drøftingen med å hente frem to viktige begreper i kristen sjelesorg.

### **Reframing**

Er det mulig å se på samtalen mellom teologien og hverdagserfaringene som en type *reframing*? Med reframing menes en omtolkning som er med og utvider perspektivet og setter nye ord og verdier på det som allerede er. Det er ikke alle livssituasjoner som lar seg endre. Noen ganger må man bare stå i en situasjon. Og om situasjonen kan endres, så skjer det sjelden raskt, men istedet som resultat av en lengre prosess.

Om vi tenker oss livet til en småbarnsfamilie, så er rammene i utgangspunktet lagt der for en lang tid fremover. Noen familier kan jobbe med å forsøke å leve enklere og gjøre hverdagen mer overkommelig. Likevel vil hverdagen for de fleste småbarnsforeldre bestå i en lang rekke av små og store gjøremål, både på jobben i yrkeslivet og i jobben hjemme i familien.

I møte med dette tror jeg teologi som uttrykk for reframing har ressurser i seg til en bærekraftig spiritualitet. Reframing handler ikke om å lage raske løsninger, men mer om å sette nye ord og perspektiver på det som er her og nå. <sup>116</sup>

### **Resilience**

Et annet perspektiv i drøftingen kan være å vurdere det teologiske materialets bærekraft i lys av begrepet resilience. Uttrykket resilience kommer opprinnelig fra fysikkfaget og det « betegner et objekts evne til å komme tilbake til utgangspunktet etter å ha vært strukket eller bøyd». <sup>117</sup>

Den som over lengre tid er i en tidsklemme, utsettes for ulike typer av belastninger. Kanskje kan vi si det slik at mennesket blir presset sammen til å bli mindre enn det er ment å være. Enten man tenker seg at mennesket blir presset innover sine naturlige grenser eller strukket utover det som er godt og naturlig for et menneske, så vil det være et mål at mennesket skal gjenfinne sitt ekte menneskelige livsrom. Eller som som Waaktaar og Christie skriver det i sin bok *Styrk sterke sider*:

*Brukt på mennesker betegner ordet «resilient» personer som har vært utsatt for en eller annen form for markant belastning i livet sitt, men som likevel synes å komme tilbake til*

---

<sup>116</sup> Dykstra 2005: 108-122, der Donald Capps viser hvordan metoden med reframing kan brukes

<sup>117</sup> Waaktaar og Christie 2000: 17

*utgangspunktet uten varige men. Det viser seg at disse «resiliente» personene til og med synes å ha vokst på eller å ha blitt sterkere av det de har vært igjennom.*<sup>118</sup>

Kan det være relevant å bruke resilience-begrepet også inn i møte med det mer ordinære hverdagslivet? Jeg tror det. Det kan være en fare i å utvanne begrepet. Resilience handler jo i utgangspunktet om å beskrive og forstå store påkjenninger og traumer. Likevel mener jeg at resilience og bærekraft er nært beslektede ord. Det handler om å leve innenfor livsbetingelser som er nettopp til å leve med. Om å finne tilbake til seg selv igjen som et helt menneske. I et kristent perspektiv handler det også om å finne seg selv igjen som et menneske som er skapt i Guds bilde og høyt elsket av den treenige Gud.

### **Den videre gangen i drøftingen**

Etter disse innledende ordene om hvordan det teologiske materialet kan lande i dagens kultur, vil jeg nå gå videre og beskrive gangen i drøftingen.

Drøftingen av materialanalysen vil jeg gjøre på følgende måte. Jeg vil ta tak i noen temaområder som jeg tror er særlig relevante, og som alle på ulike måter handler om bærekraftig spiritualitet. Kanskje handler disse delspørsmålene som jeg stiller nedenfor, om *slitasjepunkter* i troen og i livet? Jeg vil drøfte hvordan materialet i oppgavens del 2 kan svare på disse ulike spørsmålene, og på denne måten drøfte om disse tradisjonene har ressurser i seg til å gi en bærekraftig spiritualitet til mennesker som lever i dag.

Jeg begynner drøftingen med et område som ofte har blitt tematisert i samtaler jeg har hatt med konfidenter. Hvem er det jeg skal leve mitt liv for? Til hvem er det kjærligheten og godheten skal rettes mot?

### **3.2 Hvem er min neste?**

*Familien, ja, den var jo der bare den. Den ble liksom tatt for gitt den.*

*Det var i forhold til de utenfor familien vi skulle yte og gi nestekjærlighet. Det var de utenfor våre husvegger som virkelig trengte det.*<sup>119</sup>

En familie lever hele tiden i relasjoner, både innenfor familiesystemet, men også i måten den forholder seg til de utenfor familien. Familien lever ikke i et vakuum. Den relaterer seg, i større eller mindre grad, hele tiden til sine omgivelser. Et tema som aktualiseres i forlengelsen av dette er

---

118 Waaktaar og Christie 2000: 17

119 Samtale på ifs

hvordan timene i døgnet skal brukes. Hvor skal ressursene settes inn? Eller for å spørre med et bibelsk spørsmål: Hvem er det som er min neste? <sup>120</sup>

Jeg har erfart at dette temaet ofte er tilstede i samtaler med konfidenter. Noen ganger blir den tydelig med ord, mens andre ganger ligger den der mer usynlig i rommet, som en sår erfaring fra historien til konfidenten. Jeg tror det dypest sett handler om at konfidenten ikke har opplevd seg sett og bekreftet som viktig nok. Det var alltid noen som var viktigere enn dem. Og denne *nesten* befant seg utenfor familien, enten i det nære nabolaget eller langt ute i den store verden.

### **Er min neste utenfor familien?**

I det korte samtaleutdraget ovenfor handlet det om et eldre menneske som reflekterte over sin egen barndom og oppvekst. Han opplevde at foreldrene brukte mye av sin tid til aktiviteter utenfor hjemmet. Ungene fikk både med ord og med foreldrenes modellering en forståelse av at nesten var utenfor hjemmet.

I flere av samtalene har konfidenter selv brakt dette spørsmålet på banen.

De har fortalt om en oppdragelse som tolket neste-begrepet til å handle om alle utenfor de aller nærmeste. I forhold til egenomsorg eller omsorg for de nærmeste, kan en slik fortolkning fort bli opplevd som en spiritualitet som tar oppmerksomhet bort fra de nærmeste relasjonene. Og i neste omgang, når foreldre har vært med sine nærmeste, har denne tiden ikke blitt anerkjent som en ekte, god nok kristen praksis.

Et ønske om å strekke seg langt, kan lede til en sårbar eller tynn spiritualitet. Med det mener jeg en spiritualitet som ikke anerkjenner sporene av det eller dem som er i nærheten, fordi man hele tiden er på vei til et annet sted. <sup>121</sup>

Hva kan det teologiske materialet som ligger i den lutherske og ignatianske tradisjonen si inn til en slik erfaring? Er materialet noe av problemet her, eller har teologien tvert imot ressurser i seg til å gi ressurser inn til en bærekraftig spiritualitet? Jeg starter drøftingen med bidrag fra den lutherske tradisjonen.

---

120 Lukas 10: 29

121 Kanskje kan man lese Jesu ord fra Matteus evangeliet om mennesket som vinner hele verden, men taper sin sjel inn i denne tematikken. Se Matteus 16: 26



## **Luthersk teologi og min neste?**

I denne tradisjonen er det en vilje til å sette evangeliet inn i den virkeligheten som mennesket lever innenfor. Dette kommer også til uttrykk for hvordan det tenkes rundt hvem som er min neste.

Gustav Wingrens refleksjoner om Luther og kallet, viste at livet her på jorden, og forholdet til min neste, alltid er knyttet til et liv i *relasjoner*. I følge Luther finnes ikke det ensomme menneske på jorden. Mennesket er i dette livet hele tiden bundet til en annen. Det lever i relasjoner.

Hva kan det å anerkjenne relasjoner, som et uttrykk for kristen nestekjærlighet bety?

Og hvordan blir bærekraften til en slik kallstanke?

## **Retningen**

Det kan for eksempel handle om *retningen* for spiritualiteten. Luthers kallstenkning driver mennesket til å se på de som er rundt seg. Det betyr at kallstenkningen på mange måter blir veldig *jordet*. Det er i denne verden jeg skal leve ut mitt liv.

For det andre så har vi sett at Luther knyttet kallstenkningen sin også til konkrete *roller* eller oppgaver. Mennesket lever hele tiden innenfor ulike typer av roller eller stender. Disse rollene hjelper mennesket til å leve ut Guds kjærlighet rettet mot sin neste. I følge luthersk spiritualitet trenger vi derfor ikke lete langt etter vår neste. Vi finner hun eller ham i vårt nærmiljø.

Jeg tror en slik konkret måte å tilrettelegge kallet og tenkningen om vår neste, absolutt kan gi næring inn til en bærekraftig spiritualitet. Den hjelper mennesket til å forankre troens liv i det livet som leves og i de relasjonene som hvert menneske står i.

## **Rom for protest og endringer**

Kan det likevel tenkes at en slik rolle- eller stand- forståelse av det kristne kallet likevel kan bli for statisk, og dermed stå i veien for nødvendige endringsprosesser? Om man ønsker å tolke rammene for Luthers kallstenkning autoritært, kan man finne legitimitet til det innenfor hans teologi?

Den tysk - østerrikske kulturen har i etterdønningene etter fascismen og nazismen jobbet mye med denne problematikken. En god illustrasjon på hvordan denne type kallsetikk kan brukes autoritært og destruktivt, uttrykkes i filmen til den østerrikske regissøren Michael Haneke, *Det hvite båndet - en tysk barnehistorie*.

Filmen som kom i 2009 er en sterk historie om usynliggjorte barn i et nord-tysk bygdesamfunn like før 1. verdenskrig. Lokalsamfunnet virker å fungere strukturert og ryddig, og vi presenteres for et sett av ulike roller. Her er presten, legen, læreren, baronen, godsforvalteren og en rekke arbeidere. Rollene virker på overflaten å være velfungerende, men under overflaten viser det seg etter hvert at mange av de voksne utøver sin posisjon og rolle på en autoritær og veldig destruktiv måte.

Filmens perspektiv er et *barneperspektiv*. Det vil si at scenene som utspiller seg, ses gjennom øynene til et eller flere av barna. Og nettopp filmens barneperspektiv gjør denne filmen ekstra sterk og tankevekkende. Kan det være at det i denne kallstanken, der de voksne innenfor roller og stender står i ulike posisjoner til barna, står i fare for å få et underskudd på dialog og barneperspektiv? <sup>122</sup>

I møte med Luthers kallsetikk er det derfor svært viktig å tolke denne ut fra hva som er hovedmålet og hovedretningen med kallet. I kallelsen bøyer man seg ned mot jorden. Og denne bevegelsen nedover uttrykker Guds fortsatte skapelsesverk. Jeg vil senere i drøftingen komme mer tilbake til hva det å bøye seg ned kan bety og hvordan det kan gjøres. Jeg vil gjøre det ved å ta frem noen av funnene i materialet til Jean Stairs.

### **Man trenger ikke å gå langt for å møte vår neste**

Jeg tror det lutherske kallsperspektivet kan være en ressurs inn for en bærekraftig spiritualitet, fordi det på en meget konkret måte besvarer spørsmålet om hvem som er vår neste. Man behøver ikke gå så langt ut. Luthers kallsetikk anerkjenner det som er i livet som viktig, både i Guds og menneskers øyne.

Jeg tror likevel at dette lutherske perspektivet trenger å utvides med en noe mer fleksibel tenkning omkring kallet og spiritualitet. Jeg vil nå hente frem noen særlig viktige temaer fra den ignatianske spiritualitet. Kan det også i denne tradisjonen ligge viktige bidrag til en bærekraftig spiritualitet?

### **Ignatiansk spiritualitet og min neste.**

Den ignatianske spiritualiteten har, på samme måte som den lutherske, et ønske om å forankre evangeliet inn i hverdagen. Den ønsker å si noe om det livet som leves der.

Den lutherske teologien har sitt sentrum i Kristus, og konkretiserer dette med troen alene, skriften alene, nåden alene og Kristus alene. På samme måte har den ignatianske spiritualiteten også et

---

<sup>122</sup> En annen spennende film som også kan ses i lys av autoritær barneoppdragelse og behov for opprør, er den tyske filmen *Baader Meinhof*, (*Der Baader Meinhof Komplex*, 2008), som er en spillefilm om den vesttyske venstreekstreme terrororganisasjonen Rote Arme Fraktion, også kjent som Baader-Meinhof-gruppen.

sterkt fokus på Jesus Kristus. Samtidig ser vi i den ignatianske tradisjonen også en sterk betoning av at Gud har tatt bolig i mennesket og at *menneskets indre følelsesliv* på en tydelig måte anerkjennes og vektlegges som noe verdifullt, gitt som en gave fra Gud.

Som jeg har vist i analysen av det teologiske materialet, så legges det i den ignatianske tradisjonen stor vekt på at hver enkelt, i sin egen tid, kan forme ut sin måte å være en Jesu disippel på.

Det legges også stor vekt på omstendighetene, eller det livsrommet, som den enkelte lever innenfor. I mitt materiale synes jeg å se at det i den ignatianske tradisjonen, er en noe større frihet enn i den lutherske tradisjonen. Hvert menneske gis en frihet og et ansvar om å utforme en spiritualitet som den enkelte kan finne å være bærekraftig.

### **En frihet**

Jeg synes nettopp denne friheten i seg selv er en god ressurs inn til en bærekraftig spiritualitet. Det finnes ingen fast mal for hvordan livet som en Jesu etterfølger skal leves ut i dag. Hver og en har fått en frihet til å gjøre dette på sin egen måte. Nettopp denne mangel på én fast modell, tror jeg kan være frigjørende for mange mennesker i dag å høre. Kanskje er dette perspektivet særlig viktig for de som enten har vokst opp med eller fortsatt lever innenfor veldig strenge rammer og idealer for hvordan det kristen livet skal leves.

Jeg tror også at denne friheten i den ignatianske spiritualiteten kan virke skamreducerende. Med det mener jeg at spiritualiteten reduserer følelsen av alltid å komme til kort og aldri få det helt til. Det skjer noe viktig når mennesket i større grad kan anerkjenne det livet som de faktisk lever, som et godt nok og verdifullt nok liv.

### **En invitasjon**

Impulsene fra den ignatianske spiritualiteten ber oss om å ikke se på et ferdig fiksert ideal for hvordan livet som kristen skal leves ut. Det er her heller ingen oppfordring til å se på hvordan andre gjør det. I stedet er spiritualiteten en invitasjon til selv å se og høre og kjenne etter hvordan akkurat jeg skal gi mitt gjensvar på Guds kjærlighet, og hvordan dette skal få sin form inn i hverdagslivet. En spiritualitet som er forankret i troens liv forstått som et gjensvar, er også bærekraftig, i den forstand at den alltid minner om at Guds kjærlighet er det som gjennomsyrrer alt og som bærer igjennom alle ting.

## **3.3 Er du Gud, også i min verden?**

*Jeg hadde en gang en levende tro. Men nå er den ikke lenger der.*

*Eller rettere sagt, jeg kjenner at den ikke fungerer lenger som før.*

*Nå kjennes det med Gud mer som stress enn glede.*<sup>123</sup>

Tittelen på denne oppgaven spør om Gud finnes også i tidsklemma.

Er Gud der, midt i alt som skjer i løpet av en hverdag? Dette er jo et spørsmål som kan rettes mye videre ut enn bare til foreldre som lever med sine barn. På en måte er dette et helt eksistensielt spørsmål som berører og er relevant for alle mennesker. Er Gud nærværende, også i min verden? Og hva kjennetegner Guds nærværet? Det perspektivet som jeg vil trekke frem i dette delkapitlet handler om hva som kan styrke en bærekraftig spiritualitet. Hvordan kan spiritualiteten formes og leves ut, slik at den tåler det som kommer både av de gode dagene og de onde dagene?

*Når kvelden kommer, er jeg så sliten. Da har jeg bare tid til å legge sammen tøy. Men mens jeg står der og bretter tøy, prøver jeg samtidig å få tid til å høre på litt kristen musikk. Da er jo Gud sammen med meg også da, på en måte.*<sup>124</sup>

Kan en spiritualitet også få en slagside, slik at den i jakten på noe mer åndelig eller kristelig, rett og slett overser verdien av det livet som leves her og nå? Sitatet overfor kan høres og tolkes på en slik måte. Det er ikke verdifullt nok å legge sammen tøy til sin familie. Det må være noe mer i tillegg, for at praksisen virkelig kan ses på som verdifull bruk av tid og anerkjennes også som et uttrykk for et kristent liv.

Om man følger sporet til en slik spiritualitet, kan man spørre seg om troen er i ferd med å bli mer en byrde enn et brød for livet. Kanskje kan et enkelt spørsmål i møte med troens liv være dette: Hvem bærer hvem? Er det Gud som bærer mennesket, eller er det tvert imot mennesket som tror det må bære Gud?

### **Det teologiske materialet møter tidsklemma**

Hvordan forholder da det teologiske materialet seg i forhold til denne type erfaring?

Jeg mener at både den lutherske og den ignatianske spiritualiteten først og fremst er forankret ontologisk-teosentrisk. Med det mener jeg at det grunnleggende premisset er troen på at den treenige Gud er en aktivt, handlende Gud. Gud er i verden, uavhengig av om mennesket på ulike

---

123 Samtale, ifs

124 Samtale, ifs

måter fremproduserer, fremkaller eller gjenkjenner Guds nærvær. I møte med en kultur som på mange måter setter mennesket i sentrum, er dette en viktig teologisk forankring. Gud er også nærværende midt i tidsklemma.

### **Hvilken plass har skapelsen i din kristne tro?**

Hvilken plass har skapelsen i din spiritualitet? For å vurdere bærekraften i et menneskes spiritualitet, tror jeg det er et viktig spørsmål. Som jeg har vist tidligere i denne avhandlingen, så har Gustav Wingren skrevet mye om dette. Han brukte kirkefader Ireneus som en viktig kilde. Ireneus markerte en viktig avgrensning i forhold til kjetterne i gnostisismen. Gnostikerne hadde et negativt syn på kroppen og en tilsvarende bestemmelse og oppvurdering av åndelighet som noe som lå utenfor kroppen.

### **To idèstrømninger i europeisk kirkehistorie?**

Om vi skal male med veldig grov pensel, kan vi kanskje si at den østlige kirken i stor grad har tatt opp i seg mye av den viktige teologien fra Ireneus. Her blir frelse, etter innflytelsen fra den semittiske tradisjonen, knyttet til det å bli et helt menneske. Et strømdrag i den vestlige europeiske teologihistorien har på den annen side vært arven fra kirkefader Augustin. Han var påvirket fra Platon og hans lære om at det konkrete bare var et skyggeuttrykk for ideenes virkelige verden. Resultatet i den vestlige tradisjonen er derfor en mer negativ bestemmelse av skapelsen og det kroppslige, og da får frelsen en mindre kroppslig forankring.<sup>125</sup>

Hverken den lutherske eller de ignatianske tradisjonen avviser at skaperverket også rommer synden og ondskap. Det er en samtidighet knyttet til selve livet. Et av de viktigste funnene i denne oppgaven er likevel den sterke understrekningen av skapelse, og at det ikke kun dreier seg om den 1. trosartikkel. Det er *hele treenigheten* som er tilstede i skapelsen.

### **Et feste av kjærlighet midt i vrimmelen**

Noen ganger kan man bare ved å se bildet på framsiden av en bok, få mye informasjon også om hva som er inne i boken. Jeg synes en av bøkene til David Lonsdale, har en slik fortellende forside. Det viser en vrimmel av mennesker i forskjellige aldre. Menneskene er underveis, og de befinner seg midt i en stor by. Allerede her tenker jeg at boken gir et signal om at den vil fortelle om en teologi

---

<sup>125</sup>Det er f.eks. interessant å gå igjennom de norske salmebøkene med et slikt perspektiv for øye. Hvor mange salmer finner vi her som handler om det konkrete, materielle hverdagslivet? Petter Dass er kanskje den salmeforfatteren i norsk sammenheng som har uttrykt dette tydeligst. Selv har jeg en favoritt i Salmer 1997, nr. 27. Gå gjennom byens lange rette gater, som henter språk fra den konkrete livsvirkeligheten.

som er bærekraftig, også i møte med det moderne livet som mennesker lever i dag.

Både den lutherske og den ignatianske spiritualitet har et sterkt bidrag inn til det å anerkjenne *hverdagen* som en arena der Gud er på ferde. Hvordan kommer dette særlig til uttrykk i det materialet jeg har analysert i denne oppgaven?

### **Retningen på det kristne livet**

Kanskje handler det først og fremst om *retningen* på den spiritualiteten som blir beskrevet. Guds retning er nedover. Guds bevegelse er nedover mot den fysiske og sansbare verden. Det er altså en sterk understrekning av inkarnasjonen i begge disse tradisjonene. Gud kler seg i kjøtt og blod i skikkelse av et lite barn. Når Gud på denne måten får jordkontakt, trenger mennesker ikke å miste jordkontakten for å leve med Gud. Tvert imot, så trenger mennesket å gå den samme veien som Gud gjør.

### **Hvem setter opp idealene for disippellivet?**

Jeg tror Lonsdale er inne på noe meget viktig, når han drøfter hvem det er som setter opp idealer og eksempler for et liv som en Jesu disippel. Det er svært befriende når han sier at hver enkelt kan utforme sitt disippelskap, ut fra de omstendighetene som de til enhver tid lever innenfor.

Mener Lonsdale da at hver enkelt, alene, og uten noen forpliktelse overfor et større fellesskap, kan leve ut sin kristne tro? Lonsdales perspektiver kan leses på denne måten, men det er ikke slik jeg leser ham. Jeg leser ham slik at han mener at det er *hvert enkelt menneskes* oppgave å gi et gjensvar på Guds kjærlighet. Dette gjensvaret kan vise seg i ulike former, og til sammen vil disse svarene gi et mangfoldig fellesskap. Her er det ikke den ene formen som er idealet, men mer bildet av den mangfoldige mosaikken. Perspektivene fra Lonsdale tror jeg er et veldig viktig budskap inn i vår tid og det kan med sin tro på enkeltmenneskets evne til å utforme sitt disippelskap også være en viktig ressurs inn til en bærekraftig tro.

### **Teologien og dens virkningshistorie**

Hvorfor er det for mange mennesker i dag likevel så vanskelig å se spor av Gud i sitt eget hverdagsliv? Hvorfor må mange ha noe annet, og mer spesifikt åndelig, enn det som utspiller seg i en vanlig hverdag? Svarene på dette kan være mange.

Det er likevel interessant å se at den teologien som kommer både fra den lutherske og den

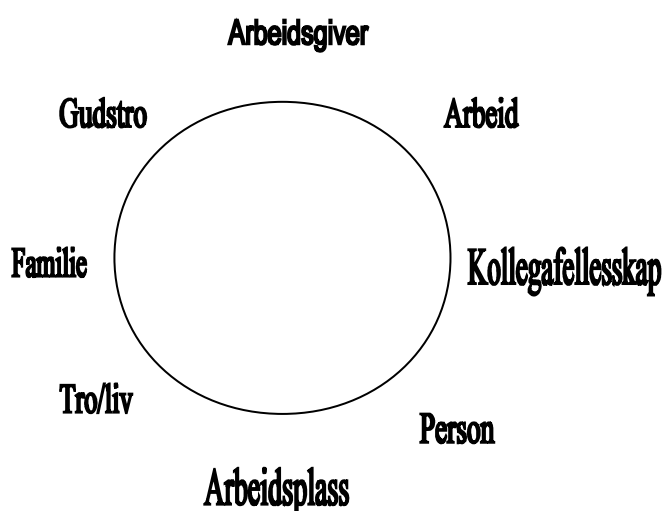
ignatianske tradisjonen, på en veldig tydelig måte anerkjenner og beskriver det helt vanlige hverdagslivet som en del av det normale disippellivet.

Kanskje handler derfor underskuddet eller noen ganger også fraværet av hverdagen i dagens spiritualitet, mer om det vi kan kalle teologiens virkningshistorie. Med det mener jeg hvordan den teologiske arven har blitt forvaltet og praktisert. Hvordan har teologien utspilt seg blant bestemte mennesker i et bestemt miljø? Hvilke trosformer og praksiser har blitt løftet frem som modeller og idealer? Hvem har definert idealene for hva som er det rette disippellivet? Hvem var de, og hvilken bakgrunn hadde de i bagasjen? Dette er et for stort tema til å følge videre, og jeg nøyer meg med å stille disse store åpne spørsmålene. I stedet vil jeg nå fokusere på hvordan mennesker kan se etter spor av Gud i deres eget liv.

Jeg vil nå vise en modell som kan fungere som et kart, i prosessen med å komme på sporet av Gud midt i hverdagen.

### **Livssirkelen som peilepunkt for en jordvendt spiritualitet.**

På Institutt for Sjelesorg har jeg underveis i en samtalerekke ofte brukt denne modellen. I utgangspunktet er modellen laget til en studie som handler om utbrenthet og slitasje, og den er et kart som kan hjelpe til å komme på sporet av steder for energilekkasje og energilading. Sirkelen kan imidlertid også være et redskap for å prøve å peile inn hvordan spiritualiteten opptrer i det faktiske liv og hvordan den fungerer i ulike relasjoner.<sup>126</sup>



Man kan bruke denne modellen som et verktøy for seg selv i eget liv, og man kan også bruke den

<sup>126</sup> Tidsskrift for sjelesorg 2008: 229

sammen med en sjelesørger eller medvandrer.

Både den lutherske og den ignatianske spiritualiteten er opptatt av at troens liv er et liv som leves ut i relasjoner. Disippellivet leves ikke på ideplanet utenfor verden. Livet leves ut fra og innenfor helt bestemte omstendigheter. Jeg synes særlig den ignatianske litteraturen har fremholdt hvor viktig konteksten er for utformingen av det kristne livet. Mennesket har en frihet til å gi et svar tilbake på Guds kjærlighet. Og dette gjensvaret gis et konkret uttrykk ved det livet som da faktisk leves ut.

### **En tykk tro**

Under studietiden ble jeg fascinert av en setning, som jeg hørte på en forelesning. Jeg har ikke funnet dette ordet i litteraturen noe sted, men jeg oppfatter det som spennende og relevant.

Det handler om å prøve å ha en tykk tro, sa foreleseren. Ikke så mye en sterk tro, men en tykk tro. Jeg kom til å tenke på dette når jeg ser på livssirkelen. Kanskje handler den ”tykke troen” om å ha tillit til at Gud er tilstede i alle ting som møter oss i hverdagen. En tro som anerkjenner Guds spor og at Gud er på ferde i alle de relasjoner som et menneske kan stå i i løpet av en hel dag, ja et helt liv.

### **3.4 Hvor skal vi lete etter spor av Gud?**

*Da skyndte de seg bort fra graven, redde, men jublende glade, og de løp for å fortelle det til disiplene. Og se, Jesus kom mot dem og sa: «Vær hilset!»*

*De gikk fram og omfavnet føttene hans og tilba ham. Jesus sa til dem:*

*«Frykt ikke! Gå og si til mine brødre at de skal dra til Galilea. Der skal de se meg.»*<sup>127</sup>

Evangeliefortellingene forteller om hvor disiplene skulle se Jesus igjen, etter at han var stått opp fra døden. Det var i *hverdagen* han skulle møte dem. Det var her de skulle kjenne ham igjen.

Noen av disiplene brøt radikalt opp og reiste utover i verden for å dele evangeliet. For de aller fleste andre handlet det om å leve sine liv som disipler der de hadde sine hjem.

I møte med materiale både fra den lutherske og den ignatianske tradisjon, har jeg blitt styrket i min tro på at hverdagslivet er en helt sentral arena for det å leve ut et liv som en kristen disippel. Igjen og igjen minner materialet om hva inkarnasjonen faktisk betyr for det å være en kristen i dag. For å omskrive en bønn fra Søren Kierkegaard, kan vi si at det er ikke bare en gang i fortiden at Gud har tatt bolig blant menneskene. Det er i hvert eneste av livet øyeblikk at den treenige Gud lar seg finne

---

127 Matteus 28: 8-10



i denne verden.

### **Om å se med landskapet med nye øyne**

*Tidligere da jeg var ungdom var det så mye jeg ville gjøre for Gud. Alt var veldig sterkt, og jeg mente mye om mange ting. Nå er jeg midt i livet, med mann, barn, hus og jobb. Alt fylles på en måte opp. Men Gud er ikke blitt fjernere for meg. Jeg tror det mer er det at Gud er blitt større. Mektigere. Jeg kjenner en større hvile i Gud nå.* <sup>128</sup>

Dette sitatet forteller om en endring både av troen og av gudsbildet. Det høres ut som at troen utvikler seg, i møte med selve livet. Troens vandring og utvikling handler om hvordan en teologisk tradisjon lander i det enkelte menneske. Hvordan får troen lov til å gå i takt med det som skjer i resten av livet?

Når jeg hører på fortellinger fra travle foreldre, som er midt i en travel familiefase i livet, tenker jeg at det er slik at hverdagen også konfronterer illusjonene om at alt skal være som det en gang var.

Når troen blir mer et stress og en byrde for et menneske, kan det bunne i at en for krampaktig holder fast på noe som var viktig tidligere i livet, og på den måten ikke tillater at troen får lov til å gå i takt med selve livet? Særlig den ignatianske tradisjonen har understreket veldig sterkt hvor viktig det er at omstendighetene får lov til å sette farge og preg på vårt gjensvar på Guds kjærlighet til mennesket.

### **De som hørte til veien**

Vi leser i det nye testamente at de første kristne ble kalt for «de som hørte til veien». <sup>129</sup> Dette er jo knyttet til at Jesus selv sa at han var veien, sannheten og livet. <sup>130</sup> Men uttrykket forteller også hvor sentralt selve vandringen er i den kristne tro. Og den som vandrer blir ikke uberørt av det landskap som åpner seg opp langs veien.

### **3.5 Hvem kan være gode veivisere for troen og livet?**

*Alt virket så mye enklere før, før vi fikk det så travelt. Nå er det mest et strev* <sup>131</sup>.

---

128 Utdrag av samtale

129 Apostlenes gjerninger 9: 2

130 Johannes 14: 6

131 Samtale, ifs

For å få et bærekraftig perspektiv på den helt nære hverdagen, så tror jeg det er viktig også å ha *avstand* til det livet en står i. Litteratur, samtaler, fellesskap, menighet, retreat, kurs o.l. kan alle på ulike måter være med å sette ord på hva som virkelig foregår i den helt nære hverdagen. Jeg vil trekke frem to bidrag fra analysen som jeg særlig synes er relevante til å si noe om retningen på troens vei. De er ressurser til en bærekraftig spiritualitet, ved at de er veivisere til en spiritualitet som både er relevant og sann. Jean Stairs setter ord på hva spiritualitet kan handle om i møte med barn, mens Gerhard Hughes påpeker at spiritualiteten også må handle om det større sosiale miljøet. Jeg vil først drøfte Stairs bidrag, og særlig trekke frem det som handler om å lytte til barna.

### **Se nedover**

Jeg kjenner at jeg blir både oppmuntret og utfordret av å lese bidraget til Stairs. Jeg synes hun formidler en god tillit til barnet og alt hva barnet er. Kan det være slik at det er barnet som sitter med noe av svaret på den bærekraftige spiritualiteten? Er det slik at den voksne, ved å bøye seg ned i knehøyde og lytte til barnet, også kommer på sporet av barnet i seg selv, og da også en mer bærekraftig spiritualitet? Dette er også i god samklang med Jesu egne ord i Markus 10: 13-16, som vel først og fremst må leses som en tekst rettet til de voksne.

Stairs minner om noe svært viktig når hun snur opp ned på den tradisjonelle måten å tenke læring på. Barnet er ikke et tomt kar som foreldre hele tiden skal fylle med ulike typer av innhold. Ved istedet å se barnet og lytte oppmerksomt til hvem det er og hva det sier, vil den voksne også komme mer i kontakt med sitt eget hjerte og den levende Gud. Også her er retninger nedover. Altså nedover i knehøyde og blikkontakt med barnet.<sup>132</sup>

Om Stairs minner oss om å se *ned mot barnet*, så minner Gerhard Hughes den troende om å se *utover mot verden*.

### **Se utover**

Gerhard Hughes er opptatt av at spiritualiteten må romme hele den menneskeskapte virkelighet. For at spiritualiteten skal være bærekraftig, må den derfor være sann, i betydningen sann for hele skapelsen. Jeg mener at Hughes sine perspektiver er svært viktige. Han minner både den enkelte,

---

<sup>132</sup> I norsk litteraturhistorie er boken til Sigurd Hoel, *Veien til verdens ende* et godt uttrykk for hvordan verden kan oppleves fra livet til en gutt som er fem år. I denne boken får vi også et interessant innsyn i hvordan gudsbildene til et lite barn kan fortone seg. Hoel 1933

men også fellesskapet om at spiritualitet handler om å leve i ulike relasjoner. Spiritualiteten er ikke bærekraftig om den stanser ved husets fire vegger. Evangeliet angår hele skapelsen.

Hughes sin spiritualitet ber oss om å se lengre enn til oss selv og våre næreste relasjoner. På den måten skapes et perspektiv, eller kanskje er *korrektiv* et bedre ord. Er det noe i hverdagen nå som ikke har livets rett? Er det en ubalanse i hverdagen, i forhold til hvordan tiden prioriteres? Får alle de fire relasjonene kommer til orde og prege min tro og spiritualitet? Hvordan kommer Gud til orde i relasjonen til meg selv, til mine næreste relasjoner, til det større sosiale rommet i samfunnet og i forhold til miljøet?

### **3.6 Om å strekke seg ut igjen, midt i tidsklemma**

Hva kan teologien si inn til mennesker i dag som opplever at de ikke strekker til. At tiden ikke strekker til og at livene ikke strekker til? Hvilke ord er døråpnere for mennesker som lever innenfor slike rammer? Dette er på mange måter den røde tråden i hele denne oppgaven. Når mennesker står i en hverdag som kan oppleves både grå og slitsom, er det ikke rart at mange kan lengte seg bort til en annen virkelighet. Lengselen og håpet om endring er sterke drivkrefter, og trenger slett ikke være uttrykk for flukt eller en usunn spiritualitet.

Den spiritualitet som jeg har lest i forbindelse med denne oppgaven, ber oss likevel ikke om å flykte fra hverdagen. Den ber oss istedet om å leve i alt det som hverdagen rommer, i tillit til at Gud er tilstede i det livet som leves her.

### **Om å lande i hverdagen**

Magnus Malm gir i boken sin *Et hjerte større enn verden. Om å følge Jesus i lys av bergprekenen*, avslutningsvis 10 råd for en bærekraftig spiritualitet. Han skriver ut fra perspektivet til en ignatiansk spiritualitet. Nå er ikke Malm en del av mitt materiale som jeg har analysert, men jeg synes at han på mange måter setter ord på selve bevegelsen som mye av materialet har kretset rundt. Å søke Gud i livet er en bevegelse nedover og innover i hverdagens liv. Jeg leste boken for noen år siden, og når jeg ser rådene igjen nå, kjenner jeg at jeg igjen blir overrasket over hvor fysiske rådene er.

Det handler om å få regelmessig og nok søvn. Om å spise godt og regelmessig, om å hvile nok, om å gå ut og være i bevegelse, om å ha venner, å ha minst en morsom fritidsinteresse, be og les i Bibelen i lys av de erfaringer du gjør i løpet av dagen, reis på retreat, skaff deg en medvandrer eller en åndelig veileder, vær engasjert på et område du vil prioritere og sett grenser for hva du ikke vil

engasjere deg i.<sup>133</sup>

Malm minner om at dette ikke er en liste for hva vi må gjøre for å være tilstrekkelig åndelige. Tvert imot sier han at mange har erfart at disse rådene kan være til hjelp for å bevare et « brennende hjerte og samtidig beskytte sin menneskelighet mot brannskader fra ymse former for overåndelighet»<sup>134</sup>

---

## Sammenfatning

Drøftingen av det teologiske materialet har vist at både luthersk og ignatiansk spiritualitet har mye relevant og bærekraftig teologi å gi inn i møte med et hverdagsliv. Jeg fant ikke mange *burder* eller *overmenneskelige* krav. Tvert imot fant jeg mye sunn og sann menneskelighet. Begge tradisjonene skaper et stort nok rom til at mennesket kan finne seg selv og meisle ut en form på sitt disippelliv. Og dette disippellivet blir da et *gjensvar* på Guds barmhjertighet og kjærlighet.

Jeg er blitt både overrasket og inspirert av hvordan den lutherske og den ignatianske spiritualiteten anerkjenner det normale hverdagslivet. Gud holder sammen både det synlige og det usynlige, det som er nå og det som skal komme. Og når Gud på denne måten holder dette sammen, trenger da heller ikke mennesket å skille det fra hverandre.

Tidsklemma er ikke noe problem for Gud. Gud er nærværende over alt og hos alle. Det er for mennesket at tidsklemma kan være et slitsomt sted å være. Dette stedet kan gjøre oss innkrøkte i oss selv, slik at vi hverken ser oss selv eller de andre klart.

## UTBLIKK

*Så sier han som er høy og opphøyd, han som troner evig, den hellige er hans navn:*

*I det høye og hellige bor jeg og hos den som er knust og nedbøyd i ånden.*

*Jeg vil gi ånden liv hos dem som er bøyd ned, gi hjertet liv hos dem som er knust.*<sup>135</sup>

## Inkarnasjonens retning er nedover

Dette verset fra profeten Jesaja har fulgt meg i hele prosessen med denne oppgaven. Bibelverset forteller noe om både Guds vesen og om Guds retning i forhold til verden. Guds retning er nedover.

---

133 Malm 2009: 258-261

134 Malm 2009: 261

135 Jesaja 57: 15

Det er inkarnasjonens retning. I Jesus ble Gud som en av oss, og delte våre livsvilkår. Inkarnasjonen var en hendelse på ett bestemt tidspunkt i historien. Og samtidig er inkarnasjonen noe som pågår hele tiden. Det betyr at den som skal finne spor av Gud i vår tid, må se nedover, mot livet i verden.

### **Teologiens rom, kirkens rom, menneskenes rom**

Hva er det særlige bidraget fra denne oppgaven? Jeg har ønsket at denne oppgaven skal handle om det stedet der vi oppholder oss aller mest, nemlig i hverdagslivet. Jeg har ønsket å reflektere teologisk over hverdagen og det alminnelige livet. Dette har jeg gjort fordi jeg mener at både i sjelesorgfaget og kirken har vært og er et underskudd på det å snakke om det hverdagen og det alminnelige livet. Språk skaper virkelighet. Språk skaper sammenheng og tilhørighet. Når kirken bruker ord som mennesker kjenner igjen fra sitt eget liv, er det med på å svekke fremmedgjøringen, det styrker istedet livet og troen. Det er også i samklang med evangeliets kjerne, inkarnasjonen, om Gud som steg ned og ble en del av vår verden og vår historie.

I møte med en kultur som på mange måter er opptatt av det sterke, det overnaturlige og det ekstraordinære, er det særlig god mening i å forankre evangeliet i den alminnelige hverdagen og i det alminnelige livet. Dette er viktig, fordi det da taler sant om Gud og åpenbaringen i Jesus Kristus, slik vi ser det i Bibelen, og det er viktig fordi dette gir ressurser inn til en tro som kan være bærekraftig og relevant for mennesker som lever, nettopp i hverdagen.

## **ETTERORD**

Underveis i denne oppgaven har jeg hørt mye på musikk. Musikken er en fantastisk gave fra Gud og jeg kjenner at det er et språk som også fort engasjerer mine følelser.

Det er flott når en salme klarer å knytte en forbindelse mellom evangeliet og det levde livet.

Underveis i etterutdanningen i klinisk sjelesorg hørte jeg en salme som jeg ble så glad i og som har blitt viktig for meg. Jeg synes denne salmen er som en døråpner for en reise inn i et menneskes tros og livshistorie. Og det er en invitasjon til å ta imot og leve det livet som hver og en av oss har fått i gave fra Gud. Jeg avslutter derfor denne oppgaven med denne teksten som har sin bakgrunn i Iona-fellesskapet på den skotske vestkysten.

**Denne timen**

Denne timen gjev eg i di hand, kom og ver oss nær!  
Gjer imellom oss eit rom der din kjærleik er.

Dette livet gjev eg i di hand, alt som er gått sund.  
Gjer meg heil og sei mitt namn med din eigen munn.

Dette hjartet gjev eg i di hand, med så mange sår.  
Stryk i nåde feila ut frå så mange år.

Dette vesle barnet inni meg, ta det i din famn!  
Redd for døden er eg din, du som veit mitt namn.

Mine evner, Herre, mine år vil eg gje til deg.  
Lat meg vera din – men òg: Lat meg vera meg  
T John Bell/Graham Maule. O: Hans Johan Sagrusten

## LITTERATUR

Asheim, Ivar: Hva betyr holdninger? Studier i dydsetikk. Oslo, tano. Aschehoug, 1997

Bergström, Lena: Å gi plass til en annen.

Om åndelighet, foreldrerollen og hverdagslivet. Oslo, Norsk utg.Luther forlag, 2003.

Bibelen, Det norske bibelselskap, Oslo, 2011

Brekke, Mary: Å begripe teksten. Om grep og begrep i tekstanalyse, Kristiansand, Høyskoleforlaget, 2006.

Dykstra, Robert C. Images of pastoral Care. Classic readings.

St. Louis, Missouri, Chalice Press, 2005

Harbo, Sigmund: Barndomserfaringer og voksen tro. En religionspsykologisk undersøkelse av forholdet mellom tidlig påvirkning og senere holdninger til kristendom. Oslo, Universitetsforlaget, 1989.

Hoel, Sigurd: Veien til verdens ende. Oslo, Gyldendal Norsk Forlag, 1933

Hjemmesiden til Areopagos, 29/5-2013

Hughes, Gerard W: Gud i alt. Verbum spiritualitet, Oslo, 2003

Holmen, Mark: Tro på hjemmebane, Drammen, Willow Creek Norge 2009

Kaufman, Tone. S. A new old spirituality? A qualitative study of clergy spirituality in the Church of Norway, Oslo, AIT, 2011

Kaufman; Tone. S. I Halvårstidsskrift for praktisk teologi, Oslo, Luther forlag, 2008.

Langedrag, Birgitte: "Tidsklemma"- en konsekvens av det "nye" arbeidslivet? Masteroppgave I økonomi og administrasjon, Universitetet i Agder, 2009

Lonsdale, David: Dansa til andens musik. Om konsten att välja. Bokförlaget Libris, Örebro, og Katolska Bokförlaget, Uppsala, 1996

Lonsdale, David: Eyes to see, ears to hear. An introduction to Ignatian Spirituality. Darton. Longman&Todd, London, 2000.

Malm, Magnus: Et hjerte større enn verden. Å følge Jesus i lys av Bergprekenen. Oslo. Luther forlag AS. 2009

Repstad, Pål: fra ilden til asken: En studie i religiøs passivisering. Oslo. Universitetsforlaget, 1984

Rohr, Richard: From wild man to wise man: Reflections on male spirituality. St. Anthony Messenger press. 2005

Stairs, Jean: Listening for the soul. Pastoral care and spiritual direction. Minneapolis: Fortress press, 2000

Stolt, Birgit: hjärtats och glädjens teolog. Skellefteå: Artos&Norma bokförlag, 2004

Tidsskrift for sjelesorg, 4/08, institutt for sjelesorg, Modum Bad, Vikersund

Vårt Land 4/5-2013

Waaktaar, Trine og Christie Helen Johnsen: Styrk sterke sider. Håndbok i resilience grupper for barn med psykososiale belastninger. Oslo, Kommuneforlaget, 2000

Wingren, Gustav: Luthers lære om kallelsen, Malmö, Cordia, 1993

Wingren, Gustav: Skapelsen och Lagen. Gleerups Förlag. Lund. 1958